

İMÂM SUYÛTÎ'NİN İLM-İ BÂTİN'A DÂİR BİR RİSÂLESİ: EL-BÂHİR FÎ HÜKMİ'N-NEBÎ Bİ'L BÂTİN VE'Z-ZÂHİR

Ferzende İDİZ (*)

Özet

Bu çalışma, Tefsîr, Hadîs, Fıkıh gibi zâhirî ilimlerde isminden çokça zikrettirmiş; ancak tasavvufî alanda ismi pek duyulmamış olan Celâluddîn es-Suyûtî'nin Mûsâ (s)'in Hızır (s)'la buluşmasını konu edinen hadîsten hareketle, Peygamberimiz (s.a.v.)'in ilm-i bâtınla da hükmettiğini ifâde eden 'el-Bâhir fî hükmi'n-Nebî bi'l-bâtin ve'z-zâhir' adlı Arapça yazma Risâlesi'nin tercümesidir.

İmâm Suyûtî, önceki nebîlerin sadece bir ilme sahip olduklarını, Nebimiz (s)'in ise her iki ilme de sahip olduğunu ve hüküm verirken bâtınî ilme göre de hareket ettiğini bazı hadislere ve âlimlerin görüşlerine dayandırarak ispat etmeye çalışmaktadır.

Çalışmanın başında İmâm Suyûtî hakkında bilgi verilmiş ve Risâle'nin içeriği hakkında da kısaca bilgi aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suyûtî, zâhir, bâtin, hüküm.

A Pamphlet of Hodja Suyûtî about Hidden Knowledge: el-Bâhir fî Hükmi'n-Nebî bi'l-Bâtin ve'z-Zâhir

Abstract

This study has long been talked in observable sciences such as commentary, canon law and tradition but moving from the tradition telling the meeting between Moses and Hızır, this treatise is a translation of "el-Bahir fî hükmi'n-Nebî bi'l-bâtin ve'z-zâhir" by Celâluddîn es-Suyûtî whose name hasn't been emphasized in mystical terminoogy.

Hodja Suyuti emphasizes that ex- prophets had only one knowledge but on the other hand he expresses that our prophet (Muhammed) had two kinds of knowledge and he tries to prove this on the basis of some opinions of some scholars that our prophet tried to make verdicts according to hidden knowledge too.

In the beginning of the study information has been given about Hodja Suyuti and the concept of the treatise.

Key Words: Suyûtî, observable (zâhir), hidden (bâtin), verdict.

*) Yrd. Doç. Dr., Hakkari Üniversitesi.
(e-posta: f.idiz65@gmail.com)

Giriş

Mutasavvıflar, zâhir ilimler yanında, kesbî olmayan, tamamen Allah vergisine bağlı vehbî bir ilimden ısrarla bahsederler. Delil olarak da daha çok Kehf Sûresi, 65. âyeti¹ gösterirler. Bu sûrede bahsi geçen şahsın Hızır (s) olduğunu, kendisine Allah tarafından ilm-i ledün verildiğini ve sûfîlerin bahsettikleri ilmin bu olduğunu savunurlar. Çokça tartışılmış olan bu konu, zâhirî ilimlerdeki üstünlüğüyle tanınan Celâluddin Suyûtî tarafından da ele alınmıştır. ‘*el-Bâhir fî hükmi’n-Nebî bi’l-bâtin ve’z-zâhir*’ adlı Risâlesi, Peygamberimizin fâzileti ve ilm-i bâtına göre hükmetmiş olmasını konu edinmekte ve bu çerçevede ilm-i bâtını da işlemektedir. Bu kısa girişten sonra İmâm ve Risâlesi hakkında bilgi vermeye geçebiliriz.

1. İmâm Suyûtî’nin Hayâtı

Celâluddîn Ebu’l-Fazl Abdurrahmân b. Kemâluddîn Ebî Bekir Muhammed el-Huzayrî es-Suyûtî eş-Şâfiî (ö.911/1505), Mısır ve Sûriye’de hüküm sürmüş olan Memlûklular Devleti’nin son zamanlarında Kahire’de yetişmiş, Arap dilinde en fazla eser vücuda getirmiş müelliflerden biri ve belki de birincisidir. (Karahan, 1997: XI, 260).

Suyûtî Tefsîr, Hadîs, Fıkıh, Nahiv, Lügat, Târih vb. zâhirî ilimler alanında meşhur bir âlimdir. 849/1445’te² Kahire’de doğan İmâm’ın ecdâdı Mısır’ın Suyût³ kasabasında ikâmet ettikleri için oraya nisbet edilmiştir. 911/1505 (Çelebî, 1941: I, 1; Bağdatlı, 1951: I, 278) yılında Kahire’de vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir. (Bilmen, 1974: II, 624-625; Karahan, 1997: XI, 258).

Babası Kamâluddîn Ebûbekir (ö.855/1451), Şâfiî fakihlerinden olup, Suyût’ta doğmuş, orada kâdılık yapmış, daha sonra da Kahire’ye yerleşmiştir. Kendisine ait birkaç eseri de bulunan babasının kabri Karafe’dedir. (Karahan, XI, 1997: 258).

Henüz altı yaşındayken yetim kalan Suyûtî, aile dostları tarafından himaye edilmiş, onların ihtimam ve gayreti ile tahsilini sürdürmüştür. Karahan, 1997: 258) Sekiz yaşındayken Kur’ân’ı hıfzetmiş ardından zamanın önde gelen âlimlerinden ilim ve irfân olarak 866/1462’de icâzet almıştır. On yedi yaşında iken ilk eseri olan *Şerhü’l-İstiâze ve’l-Besmele* adlı eserini kaleme alarak Bulkînî’ye sunmuş, o da eserin başına bir takriz yazmıştır. Şâfiî mezhebine mensûb olan İmâm, malûmâtını artırmak amacıyla, Dimyat, İskenderiye, Şam, Hicaz, Yemen, Hind vb. bir çok yere gitmiş, asrın maârifini, şûununu yakından takibe çalışmıştır. (Bilmen, 1974: II, 624-625; Karahan, 1997: XI, 258).

-
- 1) Söz konusu âyet şöyledir: **فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا** “Derken, kullarımızdan bir kul buldular ki ona katımızdan bir rahmet (vahiy ve peygamberlik) vermiş, yine ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.” (Kehf, 18/65)
  - 2) Bağdatlı, doğum tarihini 809 olarak kaydetmektedir. Eğer basım hatası değilse, bu bilgi yanlıştır. Doğrusu bizim diğer kaynaklardan aktardığımız gibi olsa gerek. (Bağdatlı, 1951: I, 278).
  - 3) Suyût: Mısır’ın yukarı kısmının en büyük ve en işlek şehri olup, Nil Nehri’nin batı tarafında bulunmaktadır. (Becker, 1997: XI, 257).

Kuvvetli bir hafızaya sahip olup, İbn İmâd'ın kaydına göre kendi ifâdesiyle iki yüz bin hadîs ezberlemiştir. (Karahana, 1997: XI, 259). Mısır'da Şeyhûniye Medresesi'nde müderrislik yapmış ve 871/1466'dan itibaren otuz yaşında iken fetvâ vermeye başlamıştır. (Bağdâtlı, 1951: I, 278; Bilmen, 1974: II, 624-625).

Muhtelif kaynaklarda 500 ile 600 arasında eseri olduğu kaydedilirken, (Karahana, 1997: XI, 260). Ömer Nasûhî Bilmen'e göre imhâ ettiği yazılarının dışında dört yüz kadar eseri vardır. Müsteşriklerden bazılarında göre, bu sayı 415-560 kadardır. Mühim bir kısmı matbudur. (Bilmen, 1974: II, 624-625; Çelebî, : I, 1-81; Bağdâtlı, 1951: I, 278-287).

2.Eserin Nüshaları

1. Eserin, tercüme de esas aldığımız nüshası Manisa İl Halk Kütüphanesi, No: 45 Hk 6585/4 te bulunmaktadır. Yirmi varaktan ibârettir. Dili Arapçadır. Siyah meşin kaplı, miklebli mukavva ciltli ve söz başları kırmızıdır. 201x140-140x90 mm ebadında, 15 st. talik hat ve siyah mürekkeple yazılmıştır. Bir kolleksiyonun, 49a-69b vr. aralığında bulunmaktadır. (Suyûtî, Manisa İl Halk Kütüphanesi, No: 45 Hk 6585/4: vr. 49a-69b).

2. Tercüme esnasında karşılaştırma usûlüyle istifâde ettiğimiz ikinci nüsha olup, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Akhisar Zeynelzâde Kolleksiyonu, No: 45 Ak Ze 14/1'de bulunmaktadır. Ancak bu nüshanın son 4 varacağı eksiktir. Dolayısıyla karşılaştırmalı çalışmamız, son 4 varığa geldiğinde son bulmuş bundan sonra diğer nüsha esas alınarak tercüme yapılmıştır.⁴ Bu da 10 varak olup, dili Arapçadır. Çaharkuşe yıpranmış kahverengi meşin, üstü aşınmış ebru kağıt kaplı miklebli mukavva ciltli ve söz başları kırmızıdır. 195x150-137x100 mm ebadında, 25 st. nesih hat ve siyah mürekkeple yazılmıştır. Bir kolleksiyonun 1b-11b vr. aralığında yer almaktadır. (Suyûtî, Manisa İl Halk Kütüphanesi, No: 45 Ak Ze 14/1, vr. 1b-11b).

3. Süleymâniye Kütüphanesi, Reşid Efendi Bl. no: 1004. bir mecmua içinde sekizinci sırada yer alan bu nüsha 10 varaktan ibâret olup, dili Arapçadır. 150x220-90x180 mm ebâdında, 29 st. ve okunaklıdır. (Suyûtî, Süleymâniye Kütüphanesi, no: 1004, vr. 32a-42a; Kırbâşoğlu, 1403/1982: 11 Giriş kısmı).

4. Süleymâniye Kütüphanesi, Reisülküttab Mustafa Efendi bl., no: 1150'de bulunmaktadır. 15 varaktan ibâret olup, dili Arapçadır. 160x260- 80x50 mm ebâdında 25 st. olup bazı kelimeleri okunmamaktadır. (Süleymâniye Kütüphanesi, no : 1150; Kırbâşoğlu, 11403/1982: 2).

5. Manisa İl Halk Kütüphanesi, No:45 Hk 5838/7'de kayıtlı bir nüsha görünse de sözü edilen numarada böyle bir esere rastlayamadık.

Ayrıca bir nüshası Berlin 2588'de, biri Paris 2800'de bir diğeri de Kāvâlâ 1/257'de bulunmaktadır. (Kırbâşoğlu, 11403/1982: 11)

4) Tercümesini tamamladıktan sonra M. Hayri Kırbâşoğlu tarafından aynı eserin tahkikli bir çalışmasının yapıldığını ve Ebu'l-Fettâh Ebû Gudde tarafından gözden geçirilerek bastırıldığını öğrendik. Bunun üzerine tahkikli çalışmayı bulup kendi çalışmamızla tekrar karşılaştırdık. Böylece eksik sayfalardan dolayı oluşan tereddüt de ortadan kalkmış oldu. (Bk. Suyûtî, 1403/1982).

Bildiğimiz en derli toplu matbu hali, M. Hayri Kırbasoğlu tarafından tahkik edilen ve Abdu'l-Fettâh Ebû Gudde tarafından basıma hazırlanarak 1403/1982 yılında Kahire'de basılmış olanıdır. Söz konusu baskının giriş kısmında Kırbasoğlu, '*kitabın matbu bir nüshasını bilmiyoruz*' dese de Ebû Gudde, 1351/1932 yılında Şeyh Abdullah Sıddîk tarafından pek kaliteli olmayan bir baskısının yapıldığını ifade etmektedir. (Kırbasoğlu, 11403/1982: 11. Ebû Gudde tarafından eklenen 1 numaralı dipnot).

3. Eserin İçeriği

Eser, Kehf Sûresi'nde yer alan, Mûsâ (s) ile çoğu âlime göre Hızır (s) olduğu söylenen (Taberî, 1420/2000: VIII, 62-64; İbn Kesîr, 1420/1999: V, 4-6) ve kendisine ilm-i ledün verilmiş olan zâtın, çocuğu öldürmesi olayından hareket etmektedir. Eseri yazma nedeni için "Resûlullah (s.a.v.)'da, diğer nebîlere verilen zâhir ve şerîat hükümleri yanında, Hızır (s)'a verilen bâtın ile hakikat hükümlerinin cemolduğuna kanaat ettim. Bu, Allah'ın kendisine has kıldığı bir husûsiyettir." (Suyûtî, 45AkZe14/1, vr. 53b) ifâdelerini kullanan İmâm Suyûtî, peygamberimiz (s.a.v.)'in zâhir ve bâtın ilimle hükmettiği vurgusunu yapmaktadır. Ona göre, Adem (s)'dan peygamberimize kadar gelen tüm nebîlere ya zâhir ve şerîat hükümleri ya da hakikat ve bâtın ilmi verilmiştir. Peygamberimizden başka hiçbir nebîye her iki ilim birden verilmemiştir. Mesela bunlardan Hızır (s)'a bâtın ilmi verilirken, Mûsâ (s)'a zâhir ilim verilmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.)'e ise her iki ilim birden verilmiştir. Her iki ilimle de hüküm veren Nebîmiz (s.a.v.), bu özelliğiyle diğer tüm nebîlerden üstün olmuştur.

Böylece Kehf Sûresi 65. âyette zikredilen zâtın Hızır (s) olduğunu kabul edenlerle aynı kanaati paylaştığı anlaşılan Suyûtî'ye göre, Hızır (s), çocuğu şerîat hükümlerine göre öldürmemiştir. Çünkü şerîat, çocuk yaşta birinin henüz işlemediği bir işten dolayı öldürülmesine cevâz vermez. Hızır'ın çocuğu öldürmesi onun nebîliğine ve ona verilen bâtın ilme has bir durumdur. Bunu da Şeyh Takıyuddîn es-Sübķî'nin şu sözüyle desteklemektedir: "Hızır (s)'ın çocuğu öldürmesi, kâfir tabiatlı oluşu sebebiyledir ki bu da bu olaya has bir durumdur. Zîrâ, çocuk (yaşta) birinin öldürülmesinin şerîata göre câiz olmadığı bilinmektedir." (Suyûtî, vr. 53a). Bundan dolayı, zâhir ilim sâhibi Mûsâ (s) durumu anlayamamış ve kabullenememiştir. Sûrede ifâde edildiği gibi Mûsâ (s)'a verilen ilim zâhirî, Hızır (s)'a verilen ilim ise bâtınîdir.

"Ben tüm insanlara gönderildim" (İbn Hanbel, t.y: VI, 138; el-Hindî, 1409/1988: XI, 426) hadisi gereği, peygamberimiz (s.a.v.) sadece kendisinden sonra gelen insanlara değil, kendisinden önce Adem (s)'a kadar olan tüm insanlara da gönderilmiştir. Zîrâ ilk yaratılan Hz. Muhamed'in nûrudur. Bunu da Resûlullah (s.a.v.): "Âdem daha rûh ve cesed arasında bir haldeyken, ben nebî idim." (İbn Ebî Şeybe, t.y.: VIII, 438; Aclûni, 1405/1984: II, 129; el-Hindî, 1409/1988: XI, 409) hadîsiyle ifâde etmiştir. Böylece mutasavvıflarca dillendirilen 'Hakikat-ı Muhammediye' fikrini kabul ettiği görülen İmâm Suyûtî, diğer nebî ve evliyânın tüm mucize ve kerâmetlerinin kaynağının Hz. Muhammed'in nûru olduğu fikrini savunmaktadır. Ona göre tüm nebîler, bilgilerini Peygamberimizin bilgisinden almaktadırlar. Bu konuda mutasavvıflarla hem fikir olduğu görülmektedir.

Yine diğer nebîlere verilen tüm mucizelerin mislinin ve daha fazlasının peygamberimize verildiğini ve bu yönüyle de diğerlerinden daha fâziletli olduğunu ifade etmektedir.

O, peygamberimizin hem zâhirî hem de bâtinî ilme sahip olduğu ve bu iki ilimle de hüküm verdiği kanaatindedir. Bu görüşlerini de Şeyh Takuyiddîn es-Sübki (ö.756/1355), Şemsüddîn b. Sâîğ (577/1181) gibi âlimlerden yaptığı alıntılar ve sahih hadislerle desteklemeye çalışmaktadır. Eserin tamamı incelendiğinde, zâhirî ilimlerle daha çok temayüz etmiş olan Suyûtî'nin, bu konularda mutasavvıflarla paralel görüşte olduğu, peygamberimizin her iki ilme sahip olmakla diğer nebîlerden üstün olduğu fikrini işlediği, Nebîmiz (s.a.v.)'in zaman zaman şerîatin zâhirîne göre anlaşılamayacak hükümler verdiği fikrinde olduğu anlaşılmaktadır. Hırsızlık yapan bir adam Peygamberimize getiriliyor. Peygamberimiz 'Öldürün!' emrini veriyor. Oradaki sahabeler 'Ey Allah'ın Resûlu! o sadece hırsızlık yaptı.' diye itiraz edince, "Elini kesin." diyor. Adam, aynı suçu dördüncü defa işliyor ve her seferinde aynı durum cereyan ediyor. Beşinci defa da hırsızlık yapıp getirilince, Hz. Ebu Bekir (r.a.), "Demek ki öldürün emrini veren Nebî (s.a.v.), önceden sonucu biliyordu." deyip adamı öldürtüyor. (Nesâî, 1406/1985, Kat'u's-Sârik, 3). Bunun gibi Nebî (s.a.v.)'in, şâhitleri olmadığı halde ve şerîata göre iki şâhitle ispatlanması gereken bir borcun ödenmesini emretmesi (İbn Hanbel, t.y. : XXXV, 91), deveyi çaldığı söylenen adamı affetmesi (en-Nisâbü'rî, 1411/1990: II, 676), deveyi çalmadığına dâir yemin eden başka bir adam aleyhinde zâhirî bir delil olmadığı halde adamı yalanlaması (es-San'ânî, t.y. : VIII, 522) vb. hadisleri delil olarak sunan Suyûtî'ye göre tüm bunlara Nebî, şerîatin zâhirîne göre değil bâtinî bilgisine dayanarak hükmetmiştir. Zîra bu olaylarda şerîatin zâhirîne göre olması gereken şartlar oluşmamıştır.

Kısaca, tercümesini sunduğumuz bu Arapça yazmada daha çok zâhirî ilimler alanında tezâhür etmiş olan İmâm Suyûtî, peygamberimizin ilm-i zâhir ve ilm-i bâtin sâhibi olduğunu, uygulamalarında bâtinî bilgisiyile hükmettiğinin görüldüğünü belirtmektedir. Ona göre bu yönüyle de Nebîmiz (s.a.v.), tüm nebîlerden daha faziletli olup, mucize ve bilgilerinin kaynağını onun nûru teşkil etmektedir. Böylece mutasavvıfların dillendirdikleri bâtinî ilim, Hakikat-ı Muhamediye gibi iki önemli konuyu, peygamberimiz (s.a.v.)'in uygulamalarından sunduğu delillerle kanıtlamaya çalıştığı söylenebilir.

EL-BÂHİR FÎ HÜKMÎ'N-NEBÎ Bİ'L-BÂTİN VE'Z-ZÂHİR

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Allah'a hamd, seçkin kulları üzerine selâm olsun.

Resûlullah (s.a.v.)'in, Mûsâ (s)'in Hızır (s)'la buluşmasını, Hızır (s)'in çocuğu öldürmesindeki hikmeti, Mûsâ (s)'in ona itirazını, Hızır (s)'in Mûsâ'ya 'Ey Mûsâ! Ben Allah'ın bana öğrettiği Allah ilimlerinden bir ilme sâhibim' (Buhârî, 1407/1987: İlim, 44; Müslim, t.y: Fadâil: 46)⁵ dediğini ifade eden ve İbn Abbas'ın Übey b. Ka'b'dan rivâyet ettiği hadîs, Sahîhayn ve diğer hadîs kitaplarında sâbittir.

5) Diğer nüshada ifade şu şekildedir: 'Ey Mûsâ! Ben Allah'ın bana öğrettiği Allah ilimlerinden öyle bir ilme sâhibim ki bu ilmi senin bilmen gerekmez; sen de Allah'ın sana öğrettiği Allah ilimlerinden öyle bir ilme sâhibsin ki benim de bunu bilmem gerekmez.' (Süyûtî, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Ak Ze 14/1, vr. 1b).

Şeyh Sırâcuddin el-Bulkînî (ö.805/1402) şöyle demiştir: “*Bu gerçekten karışık bir durumdur. Zîra her iki ciheti zikredilmiş olan bir ilmin öğrenilmesi nasıl olur da gerekli olmaz?*” Yine şöyle devam etmektedir: “*Bunun cevabı, ilmi amele hamletmektir. Yani, kendisiyle amel etmek üzere bu ilmi(mi) öğrenmene gerek yok; Çünkü bu ilimle amel, şer’in gereklerine uygun değildir. Bana da mücibince amel etmek üzere sendeki ilmi öğrenmem gerekmez. Zîra senin ilmin hakikatın gereklerine aykırı düşer.*” Sözlerini şöyle bitirmektedir: “*Bu duruma göre Nebî (s.a.v.)’e tâbi’ olan velinin, bir hakîkata muttali’ olduğunda, hakikatın gereği diye onu yerine getirmesi câiz olmaz. Ona, zâhir hükmü yerine getirmek düşer.*” Sözleri burada sona erdi.

Müctehid olarak tanımlanan âlimlerden biri olan İmâm Kemâluddin ez-Zemlekânî eş-Şâfî (ö.651/1253), *Tahkîkû’l-ûlâ min ehli’r-rafîkû’l-a’lâ* isimli kitabında şunları aktarmaktadır: “*Nebî (s.a.v.)’in; zâtı, dâvası ve meâdi⁶ bakımından en mükemmel olduğu (aklın gereği) bilinen bir gerçektir. Bunlar şerefli hasletlerdir. Zâtı itibariyle en mükemmeldir, zîra, diğer nebîlerden herhangi birine verilmiş olan ne kadar (özel) makâm ve haslet varsa, o makâm ve hasletler bakımından Nebîmiz (s.a.v.) daha tam ve daha mükemmeldir. Dolayısıyla, onun nübüvveti ve Risâleti, daha tam, daha mükemmeldir. Dostlukla beraber muhabbet, tefekkürün yanında kelâm, seçilmişlik, kurb, yakınlık, güzel ahlak ve güzel yaratılış, mağfiretle beraber ismetin kemâli, ona aittir. O, en muttakî ve kendisine tâbi’ olunandır. Şâyet Arap makâmâtlarına bakılırsa, tüm yeterli (tam) makâmlara mahsus olduğu (görülür). Şâyet ahlâkın temizliği ve ırk mükemmelliği cihetiyle bakılırsa, o, (bu cihetlerden) en tam ve mükemmel olandır. Şüphesiz o, en mükemmel ahlâkı tamamlamak üzere, en hayırlı zamanda ve en tâhir evden gönderilendir. Zîra o, muhtar olan Mustafâ, İsmâîl (s)’in evlâdı, hidâyet ve kulların imâmıdır. Hiç şüphesiz, geçmiş ve gelecek günahları affedilmiştir. Yüce Allah (c.c.) da şöyle buyurmaktadır: “İşte o peygamberler, Allah’ın hidâyetine eriştiği kimselerdir. Sen de onların gittiği yoldan yürü.” (En’âm, 6/90). Allah, onların hidâyetlerine tâbi’ olunmasını emretti. Kendileri için hidâyet olan her ne varsa, ona tâbi’ olmaları vâcibtir... Kendisinden önceki nebîlere verilen tüm hidâyet yolları ona da verilmiştir. Diğer nebîlere taksim edilenler, onda cem olmuştur. Diğer nebîlerden ona ve bi’setine îmân hususunda mîsâk alınmıştır. Bundan dolayı, onların önüne geçmiş, onlara namaz kıldırılmıştır. Dolayısıyla o, tüm enbiyânın imâmıdır. Şeref ve fâzilet olarak bu sana yeter.*

Dâveti cihetiyle en mükemmel oluşuna gelince, onun şerâtı, diğer nebîlerin şerâtlarını neshetmiştir. Dâveti, önceki nebîleri ve ümmetlerini kapsar. Dolayısıyla o imâm, diğer nebîler ise me’umudurlar. O tâbi’ olunan, diğerleri tâbi’ olanlardır.

Onun mucizeleri daha tamdır. Zîra, diğer nebîlere her ne mucize verilmişse aynısı ve daha mükemmeli nebîmize de verilmiştir. Ayrıca ona, diğer nebîlere verilmeyen mucizeler de verilmiştir. Kitabı, kitapların en şerefli ve en mükemmel olanıdır. O kitap öyle korunan bir kitaptır ki ona ne önünden ne de ardından bâtil yavaşmaz. Hiçbir şey onu neshedemez. Onun mucizeleri ebediyen bâkî kalıcıdır. Kur’ân bunlardan biri olduğu gibi, evvelce zuhûr etmiş ve tâ kıyâmete kadar zuhûr edecek olanlar da bunlardandır.

6) Meâd: Dönülecek, varılacak yer. Âhîret hayâtı: (Ebû Habîb, 1993: I, 266).

Meâdı cihetiyle en mükemmel oluşuna gelince, Nebî (s.a.v.), o gün (mahşer) komutan olarak, diğer tüm nebîlerin altında toplanacakları livâü'l-hamd sancağının sâhibidir. İlk şefâat eden ve ilk şefaat olunan odur. Makâmü'l-Mahmûd'un sâhibidir.

Cennette ve dârü'l-cezâda derecesine gelince, en yüce dereceye sahiptir. Zîra o, vesîle sâhibidir ki cennette en yüksek derece olup, ondan başkası ona nâil olamaz. Ümmeti, ümmetlerin en faziletlisidir. Onlar, hem şefaat eden hem de şefaat olunanlar, siddıklar, sühedâ ve sâlihlerdirler. O (nebî), âlemler için rahmet olan, göklerin ve yerlerin rabbiyle beraber ismi yükseltilen, havz ve kevserin sâhibidir. Onun ümmeti mahşer günü diğer ümmetlere şâhit olacaktır. Onun fazilet ve menkibeleri anlatmakla bitmez, başı (nerede) sonu (nerede) anlaşılmaz.”

Sonra (İmâm), îzahatta bulunmak üzere şöyle devam etmektedir: “Her bir nebînin ayrı ayrı sahip oldukları mucizelerin tamâmının ya aynısı veya daha mükemmelinin nebîmiz (s.a.v.)'e verildiğini ifade ettik. Bunu da icmâlen zikrettik. Bunun detayına girmek ise, diğer nebîlere verilen ve buna karşılık nebîmize de verilen mucizelerin teker teker anlatılmasını gerektirir ki bu ancak müstakil bir kitap yazmakla mümkün olur. Ancak, zikrettiklerimizi açıklayan bir özete de ihtiyaç vardır. Bunu da iki mukaddime ile açıklamak mümkündür.

Bunlardan birincisi şudur: Usûlu'd-din ilminde Ehl-i Sünnet mezhebine göre, evliyânın kerâmetlerinin sâbit olduğu ifade edilmiştir. Nebîlere ait tüm mucizelerin (evliyâ için) kerâmet olarak vukû' bulması câizdir. Bu ümmetin sahâbe, tâbiîn ve onlardan sonra gelen evliyâsına nasip olan kerâmetlerden hiçbiri, diğer ümmetlerde vukû' olmamıştır. Bu konuyla ilgili kitaplara ve selefin haberlerine göz atan, zikrettiklerimizi orada görüüp anlayacaktır.

Gerçek şu ki nebîye tâbi' bir veliye hâsıl olan kerâmet, aslında o tâbi' olunan nebîye ait olup, onun mucizelerinden bir mucizedir. Zîra, bu kerâmet veliye, ancak o nebîye tabi' olması, ona îmân etmesi, getirdiklerini kabul etmesi ve şerîatıyla amel etmesiyle mümkün olabilir. Hattâ şâyet nebîye muhâlefet etmesi gerekse, bu kerâmetin husûla gelmesinin sebebi olarak bu muhâlefet gösterilemez. Şâyet bu velî, söz konusu kerâmeti tâbi' olduğu nebî'ye muhâlefet etmeğe bağlarsa, biz buna kerâmet demeyiz ve o olayı, bâtili hakk gösterme çabası ve şeytanların işi olarak görürüz. Çünkü tâbi' olan veliye ancak tâbi' olunan (nebî) sebebiyle kerâmet hasıl olur. Şüphesiz, velînin eliyle hasıl olan kerâmet, bu kerâmetin husûle gelmesini gerekli kılan ve velînin takip edip üzerinde yürüdüğü yolun sıhhatine delâlet eder. Bu da, o resûlün şerîatından başkası değildir. Bu durum, tâbi' olduğu nebî'nin, dâvasında doğru olduğuna delâlet eder.

Mucizeden maksadımız, nebîlik dâvasında bulunan kimsenin doğruluğuna delâlet eden hârukul'âde hâldir. Onların mucizenin sınırı hakkındaki, 'mucize hârukul'âde bir iş olup, meydan okumadır. Kerâmet ise nebînin meydan okuması gibi değildir. Dolayısıyla kerâmetler nebînin mucizelerine dahil edilemez' şeklindeki sözleri bu görüşümüzü çözütemez. Çünkü biz onların, 'mucize meydan okumadır' sözünü, meydan okuma anında nebînin doğruluğuna delâlet etmesi gerektiği anlamında kullandıklarını söylüyoruz. Oysa nebînin her mucize anında nübüvvet dâvasını zikretmesi gerekmez. Zîra vukû' anında ne-

bîlik dâvasını zikretmediği halde, sudûr eden bir çok hârukul' âde hâlin mûcize sayıldığına dair icmâ' gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Nebî (s.a.v.)'in birçok mûcizeleri ölümünden sonra zuhûr etmiştir. Gaybten verdiği haber türünden mûcizeleri de, İsâ (s)'in nuzûlü vb. gibi âhir zamanda vuku bulacak olan mûcizeleri de zuhûr edecektir. Bu mûcizelerin, ölümünden sonra meydana gelmeleri onun doğruluğuna ve dâvetinin kıyâmete kadar süreceğine delâlet ettiğinden bunların, Nebî (s.a.v.)'in mûcizeleri olduğu gerçeğini değiştirmez. Yine bu ümmetin içindeki evliyânın kerâmetleri de bu meyândadır. Zîra bu kerâmetler Nebî (s.a.v.)'in doğruluğuna delâlet etmekte ve onun dâveti zamânında gerçekleşmektedir ki bu da hakîkate onun bir mûcizesidir.

İkinci mukaddime: Şüphesiz ki Âdem (s)'dan, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in zamânına kadar gelen nebîlerin elleriyle vukû' bulan tüm mûcizeler, aynı zamânda Nebî (s.a.v.)'in birer mûcizesi olup, onun doğruluğuna delâlet ederler. Çünkü nebîler kavimlerini bununla müjdeler ve dâvasının umûmiliğini bununla anlatırlar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Hani, Allah peygamberlerden, 'and olsun size vereceğim her kitap ve hikmetten sonra, elinizdekini doğrulayan bir peygamber geldiğinde ona mutlaka îmân edeceksiniz ve ona mutlaka yardım edeceksiniz' söz almış ve 'bunu kabul ettiniz mi; verdiğim bu ağır görevi üstlendiniz mi?' demişti. Onlar, 'kabul etik' demişlerdi. Allah da, 'Öyleyse şâhid olun, ben de sizinle beraber şâhid olanlardanım.' demişti" (Âl-i İmrân, 3/81).

Böylece Allah, tüm enbiyâdan, Nebî (s.a.v.)'e îmân ve yardım etmeleri üzerine misâk almıştır. Şu ifâdesiyle de Nebî (s.a.v.)'i onlara resûl olarak tayin etmiştir: "Sonra, elinizdekini doğrulayan bir peygamber geldiğinde ona mutlaka îmân edeceksiniz ve ona mutlaka yardım edeceksiniz" (Âl-i İmrân, 3/81). Resûlullah (s. a.v.)'in "Şâyet Mûsâ (s) hayatta olsaydı, bana tâbî' olacaktı" (İbn Hanbel, t.y. : III, 338; İbn Ebî Şeybe, t.y. : I, 228; Aclûnî, 1405/1984: II, 206) hadîsi de buna delildir.

İsâ (s)'in, Peygamberimizin şerâtını te'yid edici olarak nuzûlü, onun şerâtıyla amel edecek olması, imâmımızın arkasında namaz kılması da bu anlamdadır. Böylece, tüm nebîlerin göstermiş oldukları mûcizeler, aslında Nebîmiz (s.a.v.)'in doğruluğuna delâlet eden birer delil teşkil etmektedir. Diğer nebîlerin iddia ettiklerinde, iddiada bulunup haber verdiklerinde ve kavimlerini kendisiyle îmâna çağırdıklarının tamamında Nebîmiz (s.a.v.)'in nübüvveti vardır. Diğer şerâtlar, onun şerâtıyla nesh olundu. O halde, diğer nebîlerin gösterdikleri mûcizelerin tamamı, Nebîmiz (s.a.v.)'in doğruluğuna delildir. Bunlar, aynı zamanda Nebîmiz (s.a.v.) için birer mûcizedir.

Zîra mûcizenin, nübüvvet iddiasında bulunan kimsenin kendi eliyle gösterilmesi şart değildir. Hatta bazen, fetret devrinde ve Nebîmiz (s.a.v.)'in doğumu sırasında zuhur eden hârukul' âde haller gibi durumlar bile, nebînin doğruluğuna delâlet ederler.

İşte bu iki mukaddime sana Nebî (s.a.v.)'in mûcizelerinin genişliği hakkında zikrettiklerimizi açıklamakta ve sana, diğer nebîlerin mûcizelerinin kendisine ait olduğunu anlatmaktadır. Hal böyle olunca Nebî'nin bizzat kendisinin göstermiş olduğu mûcizeler nasıl daha tam ve mükemmel olmasın." Zemlekânî'nin sözleri burada sona erdi.

Eş-Şeyh Takiyuddîn es-Sübki (ö.756/1355)'nin Es-Seyfü'l-Meslûl alâ men Sebbe'r-Resûl adlı kitabında şu ifâdeler yer almaktadır: Ebû Dâvûd (ö.275/888), Ahmed b. Hanbel (ö.241/855)'den Ebû Bekir (r.a.)'in tavrını belirten şu hadisi sordu: 'Adamın biri Hz. Ebû

Bekir (r.a.)'i kızdırdığında, Ebû Berze, 'Resûlullah'a hakâret ettiği için onu öldüreyim mi?' diye sordu. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.), 'Hayır! Nebî (s.a.v.)'den sonra kimsenin böyle bir yetkisi yoktur' cevâbını verdi." Bunun üzerine Ahmed b. Hanbel: "Resûlullah (s.a.v.)'in emrettiği şu üç şey dışında, Ebû Bekir (r.a.)'in herhangi birisini öldürmesi câiz olmaz. Bunlar da îmân ettikten sonra küfre dönmek, evlendikten sonra zinâ etmek, haksız yere adam öldürmektir." Nebî (s.a.v.)'in bu üç sebep olmadan da adam öldürme yetkisi vardı." (İbn Hanbel, t.y. : IV, 226) demiştir. (Bağdatlı, 1951: I, 383).

Bu durum, ona ait hususlardandı. Yani, Resûlullah (s.a.v.)'in, diğer insanlar tarafından bilinen ve öldürülmesini mübâh kılan herhangi bir (zâhirî) sebep olmadan da kişi hakkında ölüm emri verme yetkisi vardı. İnsanların da buna itâat etmeleri gerekirdi. Çünkü o, Allah'ın kendisine emrettiğinden başka bir şeyi emretmez. Bu iki haslet, Resûlullah (s.a.v.) dışında kimseye verilmemiştir.

Şeyh Takıyuddin es-Sübki şöyle demiştir: "Hızır (s)'in çocuğu öldürmesi, kâfir tabiatlı oluşu sebebiyledir ki bu da bu olaya has bir durumdur. Zirâ, çocuk (yaşta) birinin öldürülmesinin şerîata göre câiz olmadığı bilinmektedir. Özellikle mü'min anne ve babadan dünyâyâ gelen çocuk. Her ne kadar, Allah'ın Hızır (s)'i muttali' kıldığı gibi bazı evliyâyı da çocuğun durumuna muttali' kıldığını ileri sürdüysek de; çocuğu öldürmek şerîatin hükmüne göre câiz değildir.

Yine İbn Abbâs (ö.68/688)'dan şu husus nakledilmiştir: Necdet el-Harûrî, bir mektub yazıp çocukların öldürülüp öldürülmeyeceğini sorduğunda, Harûrî lakabı, Harûr'e nisbetendir. Harûr, Kûfe'de bir köyün ismidir. Ehli, tamamen havârceden idiler, İbn Abbâs (r.a.) ona şöyle yazmıştı: "Eğer sen Hızır (s) isen ve kâfir olanı mü'min olandan ayırdebilyorsan, onları öldür" (el-Hüseynî, t.y. : IX, 212; İbn Hanbel, t.y. : I, 224) İbn Abbâs (r.a.)'ın bundan maksadı, Necdet'in ihtiyacını gidermek, mümkün olmayan birşeyi işlemesine engel olmak ve Hızır (s)'in hükmüyle hüküm verme isteğini ortadan kaldırmaktır. İbn Abbâs'ın amacı, bu durum hasıl olduğunda öldürmenin câiz olduğunu ifâde etmek değildi. Bu da zaten şerîatın cevâz vermediği bir hükümdür. Çünkü (çocukla ilgili) küfür, o an hasıl olmamıştır, bilakis sonra olacak olan bir iştir. Dolayısıyla hâsıl olmamış bir nedenden dolayı nasıl öldürülebilir.

Hakikat şudur, çocuk ne hakîkî küfürle ne de hakîkî îmânla vasıflandırılır. Bu durumda, onu nebî olarak kabul edenlere göre, Hızır (s)'in hükmü, ona has müstakil bir şerîat olarak yorumlanmalıdır." Sübkî'nin sözleri burada sona erdi. O, İmâm Takıyuddin Ali b. Abdulkâfi es-Sübki'dir. (Bağdatlı, 1951: I, 383).

Bu Sayfaları Yazma Nedenim Hakkında Fasl: Resûlullah (s.a.v.)'da, diğer nebîlere verilen zâhir ve şerîat hükümleri yanında, Hızır (s)'a verilen bâtın ile hakikat hükümlerinin cemolduğuna kanaat ettim. Bu, Allah'ın kendisine has kıldığı bir husûsiyettir. Bunun böyle olduğuna dair dayanak, âlimlerin nakilleri ile hadislerdir.

Nakillerere gelince, tafsilî ve icmâlî olmak üzere iki kısma ayrılırlar.

Tafsilî Nakiller: İmâm Kurtubî (ö.671/1272) tefsîrinde şöyle demiştir: "Ulemâ, hepsinin öldürülmeyeceği hususunda ittîfak etmiştir. Yani bu durum, Nebî (s.a.v.)'e has olup,

onun dışında hiç kimsenin (delilsiz olarak) kendi bilgisiyle ölüm cezasına hükmetmesi câiz değildir.” Bu büyük imâmdan yapılan icmâ’ nakli sana (delil olarak) yeter. İbn Dihye (ö.633/1236) şöyle demiştir: “*Bu durum, Nebî (s.a.v.)’e has kılınmıştır. Zîra o, deliller sabit olmadığı halde zinâ ile itham ettiği birisinin ölümüne hükmetmiştir ki bu durum ondan başkasına câiz değildir.*” Zerkeşî (ö.794/1392) bunu *Hâdim*’de nakletmiştir.

İmâm Râfî (ö.623/1226) Şerh’te, İmâm Nevevî (ö.676/1277) *er-Ravza*’da şöyle demiştir: “*İlmine dayanarak hükümde bulunmak Nebî (s.a.v.)’e ait bir husustur ki başkaları için bunun tersi geçerlidir.*” Kâdî Calâluddîn el-Bulkînî *er-Ravza*’nın hâşiyelerinde, “*Şeyhayn’ın söylediklerinin zâhirî, Nebî (s.a.v.)’in, ister hadler olsun ister diğer hususlar, mutlak anlamda ilmine dayanarak (zâhirî deliller olmadan) hükmeder mânâsına gelmektedir ki bunda ihtilaf yoktur.*” demektedir. Bu da Kurtubî’nin icmâ’ nakline uygun düşmektedir. Çünkü mezhepler, Nebî (s.a.v.)’in dışında kimsenin kendi bilgisine dayanarak had cezasına hükmedemeyeceği görüşünde müttefiktirler. İhtilaf, hadler dışındaki konularla ilgilidir. Biz bunu câiz görürken, diğer mezhepler câiz görmemektedirler. Nebî (s.a.v.) ile ilgili, gerek hadler, gerekse diğer ceza hükümleri hakkında herhangi bir ihtilâf haberi gelmemiştir.

İcmâlî Nakiller: Âlimler, diğer nebîlere mucize ve fazîlet nevinden her ne verildiyse, Nebîmiz (s.a.v.)’e de onun aynısı ve daha mükemmelinin verildiğini söylemektedirler. Bununla ilgili olarak İmâm Şâfî (ö.204/819)’den şu söz hikaye edilmiştir: Kendisine İsâ (s)’a ölümleri diriltme mucizesi verilmişti denildiğinde, o: “*Muhammed (s.a.v.)’e hanînü’l-Ciz’ (kütüğün ağlaması) mucizesi verildi ki bu daha büyük (bir mucizedir)*” cevabını vermiştir. Bu o kadar çok meşhur oldu ki daha sonra kim fazilet konusunda bir kitap yazdıysa, bu sözü zikretmiştir.

Bedr b. Habîb (ö.779/1377), *en-Necmü’sâkib fî Eşrefi’l-Menâkib* adlı kitapta şunları aktarmaktadır: “*Diğer nebîlere istifade edilen her ne husus verildiyse, nebîmize de mutlaka aynısı ve daha fazlası verilmiştir. Bu böylece sabit olunca, Nebîmizin, diğer nebîlerin sahip oldukları zâhirle hükmetmenin yanında, Hızır (s)’ın sahip olduğu bâtın ve hakikatla hükmetme yetkisine sahip olması gerekir. Dolayısıyla, diğer nebîlerin çoğuna verilenlerle, Hızır (s)’a verilenin aynısı Nebîmize verilmiş ve iki özellik kendisinde cem olmuştur. Şöyle ki, kendisine, zâhir ve bâtınla hükmetme hususu mübâh kılınmıştır.*” Biz bu söylenenlere izah olmak üzere Sübkî’nin *et-Ta’zîm ve’l-Minne* adlı kitabında yer alan şu açıklamalarını ilâve ediyoruz: “*Nebî (s.a.v.)’in “Tüm insanlara gönderildim” (İbn Hanbel, t.y. : VI, 138; el-Hindî, 1409/1988: XI, 426) hadisi, sadece onun döneminden kıyâmete kadar gelecek olan insanları değil, kendisinden önceki insanları da içine almaktadır. Bununla Nebî (s.a.v.)’in, “Âdem (s), daha rûh ve cesed arasında bir haldeyken, ben nebî idim.” (İbn Ebî Şeybe, t.y.: VIII, 438; Aclûni, 1405/1984: II, 129; el-Hindî, 1409/1988: XI, 409) hadisinin mânâsı ortaya çıkmaktadır. Hadîsi, Hz. Muhammed’in gelecekte nebî olacağını Allah’ın ilmiyle bildiği şeklinde tefsîr edenler, bu manayı kavrayamamışlardır. Zîra Allah’ın ilmi, tüm eşyayı ihâta etmiştir. Allah’ın, Resûlullah (s.a.v.)’i o vakitte nebî olarak vasfetmiş olması, o vakitte sâbit olmuş olan bir emir olarak anlamayı gerekli kılmaktadır. Bundan dolayıdır ki Âdem (s), Arş’in üzerinde ‘Muhammedün Resûlullah.’ yazıldığını gördü. Bu*

da bunun o zamanda sâbit bir mânâ olduğunu gerekli kılmaktadır. Şâyet bundan murâd, sadece gelecekteki (nübüvveti) Allah'ın ilmiyle bilmesi olmuş olsaydı, “Âdem (s), daha rûh ve cesed arasında bir haldeyken, ben nebî idim.” hadisinin bir husûsiyeti kalmazdı. Çünkü Allah, o vakitte de daha önce de, tüm nebîlerin nübüvetlerini ilmiyle biliyordu. O halde bu, nebîmize has bir husûsiyet olmalı ki, Allah bunu haber verdi. Böylece de, onun Allah indindeki kadrini anlasınlar ve sahîh haberle Yüce rabbi tarafından Nebî (s.a.v.)'in Âdem (s)'dan önce kemâle erdirildiğini öğrendik desinler diye ümmetine bu durumu ilan etti. Yine Allah, Nebî (s.a.v.)'in hakikatını Âdemden önce yaratmış ve daha o zaman, ona nübüvvet vermiştir. Resûlullah (s.a.v.)'in kendilerinden önce geldiğini, kendilerinin nebîsi ve resûlu olduğunu bilsinler diye, diğer nebîlerden mîsâk almıştır.

Gel de Rabbi Sübhânehu ve Taâlâ tarafından Nebî (s.a.v.)'e verilen şu büyük değere bak! Şu halde Nebî (s.a.v.)'in, tüm enbiyânın nebîsi olduğu anlaşıldı. Âhirette tüm nebîlerin onun livâsı altında toplanmaları da bunu göstermektedir. Dünyada, isrâ gecesinde tüm nebîlere namaz kıldırması da böyledir. Şâyet Nebî (s.a.v.)'in gelişi, Âdem (s), Nûh (s), İbrâhîm (s), Mûsâ (s) ve İsâ (s)'in dönemlerine denk gelseydi, kendileri ve ümmetlerinin Nebîmiz (s.a.v.)'e îmân edip ona yardımcı olmaları vâcib olurdu. Bunun için Yüce Allah onlardan mîsâk aldı. Bu durumda Nebîmiz'in onların üzerine nübüvveti ve onlara Risâleti ile bir mânâ hasıl olmaktadır. Şâyet onların dönemlerinde olsaydı, hiç şeksiz Nebîmiz (s.a.v.)'e tâbi' olmaları gerekirdi. İsâ (s)'in, kerîm bir nebî olduğu halde âhir zamanda onun şerîatı ile gelecek olması, bundan dolayıdır. Şüphesiz İsâ (s), tüm emir ve nehiyleriyle Kur'ân ve sünnette yer alan Nebîmiz (s.a.v.)'in şerîatıyla hükmedecek. Şu halde o, sâir ümmetle alâkadar olduğu gibi, onunla da alâkardır. O, vasfından hiçbir şey eksilmediği halde, kendi hâlinde kerîm bir nebîdir.

Aynı şekilde şâyet Nebî (s.a.v.), onun, Mûsâ'nun, İbrâhîm'in, Nûh'un veya Âdem (s)'dan herhangi birinin zamanında gönderilmiş olsaydı, onlar ümmetlerine gönderildikleri Risâlet ve nübüvvet üzere devam ederlerken, Nebîmiz (s.a.v.) onların üstünde bir nebî ve hepsinin resûlü olurdu. Dolayısıyla Nebî (s.a.v.)'in nübüvveti ve Risâleti, daha âmm, daha şumullu, daha büyük ve usûl bakımından onların şerîatlarıyla müttefiktir. Zîra onlarda ihtilaf yoktur. Bunun dışında şerîatının öne geçmesiyle aralarında ihtilaf ya tahsis ya da nesh yoluyla fîru' konularında vâki olurdu veya ne nesh ne de tahsis olurdu. Bilakis ümmetlere nisbetle o dönemde Nebî (s.a.v.)'in şerîatı, nebîlerinin kendilerine getirdikleri şerîat gibi olurdu. Söz konusu dönemde bu ümmete nisbetle bu şerîat ve hükümler, şahıs ve vakitlerin değişmesi ile farklılık arz eder.”

Böylece iki hadîsin bilmediğimiz iki manası ortaya çıkmış oldu. Bunlardan birincisi: “Tüm insanlara gönderildim” hadîsidir. Bu hadîsten, onun zamanından kıyâmete kadar olan insanların kastedildiğini zannediyorduk. Oysa tüm insanların, ilk insandan son insana kadar tamamının kastedildiği ortaya çıktı. İkincisi de: “Âdem (s), daha rûh ve cesed arasında bir haldeyken, ben nebî idim.” hadîsidir. Bunun Allah ilminde gerçekleştiğini zannediyorduk. Oysa, bundan daha fazla mânalar ifâde ettiğini böylece Sübkî'nin izahtlarından anlamış olduk.

O halde Sübkî'nin “Şâyet Nebî (s.a.v.) o zaman gönderilseydi, o ümmetlere nisbetle, Nebî (s.a.v.)'in şerîatı, nebîlerinin kendilerine getirdikleri şerîatler gibi olurdu.” şeklin-

deki sözüne dikkat et. Buna göre eğer Nebî (s.a.v.), Mûsâ ve Hızır (a.s)’ın zamanında gelseydi şerîatı, Mûsâ (s)’ın kavmi için Mûsâ (s)’ın kendilerine getirdiği zâhirî hükümler ve bu şerîatın gerekleri nisbetinde olacaktı. Yine Hızır (s)’ın kavmi için de Hızır (s)’ın kendilerine getirdiği bâtın hükümler ve hakîkatın gereği nisbetinde olacaktı. Hâl böyle olunca, Resûlullah (s.a.v.)’in varlığının ve bi’setinin iki yönlü olduğu nasıl uzak görülebilir? Bu iki husûsu kendisi müjdelemekte ve bunu herhangi biri uzak göremez. Sübkî’nin, Bürde sâhibinin şu beyitlerini dile getirmesi de bu manadadır:

*Kerem sâhibi resûllerin getirdiği her ne varsa
Mutlaka onun nûruna bağlı olarak gelmiştir.
Çünkü o, fazîletli bir güneş, diğerleri yıldızlardır
Nûrları karanlıkta insanları aydınlatır.*

Şemsuddîn b. Sâîğ (ö.776/1374) *er-Rakam*⁷ adlı eserinde şöyle demektedir: “Mürsel ve nebîlerin, nübüvvetlerine delil olmak üzere halka göstermiş oldukları mücizelerin tamâmı peygamberimizin nûruna bağlı olarak vukû’ bulmuştur. Zîra Peygamberimizin nûru, Âdem (s)’dan önce yaratılmıştı. Ardından Âdem (s)’a intikal etti. Sonra annelere gelmek üzere sulbulara intikal etti. Derken annelere intikal etti. İşte bu nûrla yüce Allah, Kerem sâhibi enbiyâ eliyle mücizeleri tanzim etti. Nâzım’ın bu konudaki şu sözleri ne kadar güzeldir:

*لك ذات العلوم من عالم الغيب , ومنها لادم الاسماء
Gayb âleminin ilimleri senin içindir.
Âdeme öğretilen isimler de oradandır.*

Bürde’de yer alan :

وكلهم من رسول الله ملتمس , غرفا من البحر او رشفًا من الدير

Tamâmı Resûl’den iltimas etmekte,

Denizden bir avuç veya bol yağmurdan bir emiş mîsâli. Beyit için bazıları şöyle demiştir: Yani, Nebîlerin ilimlerinin tamamı, onun ilminden alınmıştır. Bu da ona nisbetle denizden bir avuç veya bol yağmurdan bir emiş almağa benzer.” İbn Sâîğ’in sözleri sona erdi.

FASL: Konuyla ilgili hadîslere gelince bunların sayısı çoktur:

Birinci Hadîs: Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî ve İbn Mâce’de yer alan hadîs şöyledir: “Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Sa’d b. Ebî Vakkās ile Abd b. Zam’a arasında bir çocuk hususunda anlaşmazlık yaşandı. Sa’d ‘Ey Allah’ın Resûlu bu kardeşim Utbe b. Ebî

7) Kaynaklarda İbn Sâîğ olarak geçen ve *er-Rakam* isminde eseri bulunan ancak vefat tarihleri farklı iki şahsiyet bulunmaktadır. Bunlardan biri İbn Sâîğ Muhammed b. Abdurrahmân b. Alî b. Ebî Hasan eş-Şemsuddîn (ö.577/1181) olup, eserinin tam ismi, *er-Rakam fî şerhi Kasîdeti’l-Bürde*’dir (Bağdatlı, 1951: I, 496). Diğeri İbn Sâîğ Muhammed b. Abdurrahmân b. Alî b. Hasan Şemsuddîn ez-Zümrüfî (ö.776/1374)’dir. Eserinin tam ismi, *er-Rakam ale’l-Bürde*’dir (Bağdatlı, 1951: XXXV, 2). Burada bahse konu şahıs ikincisi olsa gerek.

Vakkâs'ın oğludur. Bana oğlu olduğuna dâir ahidte bulundu. (Kardeşime) benzerliğine bak!' Abd b. Zam'a da 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu (çocuk), kardeşimdir, babamın yatağı üzerine doğdu. Cârîyesinden olma çocuğudur.' Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), (çocuğa) baktı ve açıkça Utbe'ye benzediğini gördü. 'O, senindir ey Abd. Çocuk (doğduğu) yatağa âittir. Öbürüne (zânîye) de mahrûmiyet vardır. Ey Sevde bint. Zam'a, ona karşı hicablı ol.' dedi. Âişe 'Ondan sonra Sevde onu hiç görmedi.' dedi." (Buhârî, 1407/1986: Büyü', 3; Müslim, t.y. : Ridâ', 17; Ebû Dâvûd, t.y. : Talâk, 34; İbn Mâce, t.y. : Nikâh, 59). Buhârî ve Ebû Dâvud'da geçen bir lafız وهو اخوك يا عبد "O kardeşindir ey Abd." şeklindedir. Başka bir lafız da şöyledir: راتها حتي لقي الله فما "Ölünceye kadar onu görmedi." Müslim'de geçen lafız ise şöyledir: قالت عائشة فوالله ما راها حتي ماتت "Allah'a yemin ederim ki ölünceye kadar Sevdeyi görmedi."

Şeyh Sirâcuddîn b. Mülekkîn (ö.804/1401)⁸ ve Hâfız İbn Hacer (ö.852/1448) şöyle demişlerdir: "Bu hadis, zâhire göre hükmeden hâkimin hükmünün bâtnî mânâdan yoksun olamayacağına dâir delil teşkil eder. Çünkü Resûlullah (s.a.v.), 'O senin kardeşindir ey Abd.' şeklinde sahih yolla gelen hadise göre, çocuğun Abd b. Zam'a'nın kardeşi olduğuna hükmetti. Buna göre çocuk, baba tarafından Abd'in kardeşi olunca; Sevde'nin de baba tarafından kardeşi olmuş olur. Sonra Resûlullah (s.a.v.), Sevde'ye o çocuğa karşı örtünmesini emretti. Şâyet Resûlullah'ın verdiği hüküm bâtnî mânâdan yoksun olsaydı Sevdenin çocuğa karşı örtüsüne dikkat etmesini istemezdi."

İbn Mülekkîn: "Bazı Hanefîler, 'Resûlullah (s.a.v.)'in çocuğu önce Zam'a'nın oğlu îlan etmesi, ardından kız kardeşinin kendisine karşı örtünmesini emretmesi câiz olmaz. Böyle bir şey muhaldır (olamaz)' demişlerdir." dedikten sonra buna şöyle cevap vermektedir: "Hayır bu durum muhal değildir. Buhârî'nin rivâyetinde 'O senin kardeşindir ey Abd b. Zam'a!' şeklindeki, Ahmed'in Müsned'inde ve Nesâî'nin Sünen'inde 'Ey Sevde ondan örtün senin kardeşin değildir' şeklindedir. Tashihi hakkında ihtilâfa düşülmüştür. Münzirî (ö.656/12587) ise 'O zâid olup sâbit değildir.' derken, Hâkim (ö.405/1014) Müstedrek'inde 'İsnadı sahihtir.' demiştir." İbn Mülekkîn'in sözleri sona erdi.

Hâfız İbn Hacer şöyle demiştir: "Mücâhid'in şeyhi hâriç, bu hadisin ricâli sahihtir. O da, İbn Zübeyr'in kölesi Yûsuf'rur." Beyhakî (ö.458/1065) senedini ta'n etmiş ve 'onda Cerir var ki sûi'l-hıfz olmakla nitelendirilmiştir. Yine onda Yûsuf var ki tanınan biri değildir.' demiştir. Oysa Cerir'in sûi'l-hıfz olmakla nitelendirilmediği, sanki Cerir'i, Cerir b. Hazım'la karıştırdığı; Yûsufun da İbn Zübeyr'in kölesi olduğu sâbit olmuştur. Durum, böylece anlaşılınca, Sevde'ye kardeş olmasının nehyedilişi ortaya çıkmaktadır. İbn Arabî (ö.543/1148) Şâfiî'den şunu nakletmektedir: 'Eğer gerçekten neseb yönüyle kardeşi olsaydı, Âişe'ye ridâî (süit) amcasına karşı örtünmemesini emrettiği gibi, Sevde'yi de men etmezdi.' Velhasıl Resûlullah (s.a.v.), çocuğu şerîatin zâhirine göre Abd'in kardeşi îlan etti. Zîra çocuk yatağa âittir. Bâtnî hüküm gereği Sevde ile kardeşliğini nehyetti. Bu tek örnekten bile, zâhir ve bâtnla birlikte hükmedildiği anlaşılmaktadır.

8) Tam ismi, Sirâcuddîn b. Alî b. Mülekkîn'dir. (Bağdatlı, 1951: I, 420).

İkinci Hadîs: Nesâî (ö.303/915)'de yer alan rivayet şöyledir:

“Resûlullah (s.a.v.)’e bir hırsız getirildi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ‘Onu öldürün!’ diye emretti. Orada bulunanlar ‘Ey Allah’ın Resûlu! O sâdece hırsızlık yaptı.’ dediler. Resûlullah (s.a.v.) ‘Onu öldürün!’ diye emretti. Orada bulunanlar ‘Ey Allah’ın Resûlu! O sâdece hırsızlık yaptı’ dediler. Resûlullah ‘Elini kesin!’ dedi. Adam tekrar hırsızlık yaptı ve ayağı kesildi. Sonra Ebû Bekir’in döneminde tekrar hırsızlık yaptı. Bu durum tüm uzuvları kesilinceye kadar devam etti. Adam beşinci kez hırsızlık yapınca Hz. Ebû Bekir (r.a.) ‘Resûlullah (s.a.v.), ‘Öldürün!’ dediği zaman bu durumu daha iyi biliyordu.’ dedi ve sonra adamı öldürmeleri için bir grup Kureyşli’ye teslim etti. Abdullah b. Zübeyr de bu grupta bulunmaktaydı. O, emirliği seven biriydi. ‘Beni kendinize emir tâyin edin.’ dedi. Onlar da kendilerine onu emir kabul ettiler. İbn Zübeyr, adama vurduğu zaman, onlar da vuruyorlardı. Bu durum adamı öldürüncüye kadar devam etti.” (Nesâî, 1406/1985: Kat’u’s-Sârik, 3).

Hâkim Müstedrek’te rivâyet etti ve bana Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed b. Maluveyh rivâyet edip dedi ki bana İshak b. Hasan b. el-Harbî rivâyet edip dedi ki bana Affan b. müslim rivâyet edip dedi ki bana Hamad b. Seleme, Yûsuf b. Sa’d’dan rivâyet edip sahihtir.” dedi. Zehebî (ö.748/1374)’nin el-Kâşif’te dediği gibi, Yûsuf b. Sa’d el-Cümeihî hâriç, ricâli sahihtir.

Hattâbî (ö.388/998) şöyle demiştir: “Bu, hırsızın bu durumda öldürülmeyeceği hususundaki ittifaktan dolayı hakîkate göre verilen bir hükümdür. Aynı zamanda Resûlullah (s.a.v.)’in şeriatın zâhirî ile hakîkatın bâtınına göre hüküm vermekte tercih hakkına sâhip olduğunu göstermektedir. Nitekim o da önce hakîkat gereği öldürülmesini emretti. Bundan vazgeçirmeleri üzerine ikinci defa öldürülmesini emretti, yine vazgeçirmeleri üzerine şeriat mucibince uzuvlarının kesilmesini emretti. Beşinci defa da hırsızlık yapınca, Ebû Bekir (r.a.), Resûlullah’ın adam hakkındaki ölüm emrini yerine getirdi. Nass bulunan yerde icthad yapılamaz.” Hattâbî ikinci olarak şöyle demiştir: “Fâkihlerden hiç kimse hırsızın öldürüleceği hükmüne varmamıştır. Bu da Ebû Bekir (r.a.)’ın bunu icthadla değil, hususen bu adam hakkında bulunan bir nassa dayanarak yaptığını göstermektedir.”

Üçüncü Hadîs: Ebû Dâvud ve Nesâî’de yer alan bir hadiste Câbir b. Abdullah’tan şöyle rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (s.a.v.)’e bir hırsız getirildi. Resûlullah (s.a.v.) ‘Onu öldürün!’ dedi. Bunun üzerine oradakiler Ey Allah’ın Resûlu! O sâdece hırsızlık yaptı, dediler. Resûlullah (s.a.v.), ‘Kesin (elini)!’ dedi. Kesildi (eli). Sonra ikinci defa hırsızlık yaptığı için getirildi, yine Resûlullah (s.a.v.), ‘Öldürün!’ dedi. Oradakiler, Ey Allah’ın Resûlu! O sâdece hırsızlık yaptı, dediler. Resûlullah (s.a.v.), ‘(Cezâsını) kesin’ dedi. Sonra üçüncü defa hırsızlık yaptığı için getirildi ve Resûlullah (s.a.v.) ‘Onu öldürün!’ dedi. Bunun üzerine oradakiler Ey Allah’ın Resûlu! O sâdece hırsızlık yaptı, dediler. Resûlullah (s.a.v.), ‘(Cezâsını) kesin!’ dedi. Sonra (aynı adam) dördüncü defa hırsızlık yaptığı için getirildi. Resûlullah (s.a.v.) ‘Onu öldürün!’ dedi. Bunun üzerine oradakiler Ey Allah’ın Resûlu! O sâdece hırsızlık yaptı, dediler. Resûlullah (s.a.v.), ‘(Cezâsını) kesin!’ dedi. Sonra beşinci defa hırsızlık yaptığı için getirildi. Resûlullah (s.a.v.) ‘Onu öldürün!’ dedi. Bunun üzerine Câbir (r.a.): ‘O adamı alıp deve ağılına götürdük ve taşlayarak öldürdük. Sonra bir kuyuya atıp üzerini taşlarla kapattık.’ dedi.” (Ebû Dâvud, t.y. : Hudûd, 20).

Ebû Dâvud hadîsi bu şekilde rivâyet etti ve bu konuda başka söz söylemedi. Ona göre bu hadîs, hadîs ilimlerinde karar kılındığı üzere 'sâlih sahîh veya hasen' dir. Nesâî, "(bu hadîsin senesinde yer alan) Mus'ab b. Sâbit, hadîste kaviy değildir." dedi. Zehebî Mizân'da : "Zübeyr, 'Mus'ab zamânının en bilgini idi.' demiştir." dedi. Zamânını oruçlu geçirdiği, gece ve gündüz bin rek'at namaz kıldığı söylenmiştir. Bir önceki hadîsin bu hadîsi kuvvetlendirdiği görüşündeyim. Dolayısıyla Mus'ab, Muhammed b. Münkedir'den rivâyet ettiği bu hadîste münferid değildir. Bilakis Hişâm b. Urve de ona tâbi olmuştur ki Hişâm *Sahihayn*'ın ricâlındendir.

Dârekutnî (ö.385/995) *Sünen*'inde (yer verdiği hadîsin senedini) şöyle aktarmıştır: "*Bize Hasan b. Ahmed b. Sa'd er-Ruhâvî rivâyet edip dedi ki bize Abbâs b Ubeydullah b. Yahyâ er-Ruhâvî rivâyet edip dedi ki bize Muhammed b. Yezîd b. Sinân rivâyet edip dedi ki bize babam rivâyet edip dedi ki bize Hişâm b. Urve Muhammed b. Münkedir'den o da Câbir'den rivâyet ett*"...

Hattâbî, *Meâlimü's-Sünen*'de bu hadîsi şerh ederken şöyle demektedir: "*Defalarca hırsızlık yapmış olsa bile hırsızın öldürülmesini helâl sayan herhangi bir fâkih bilmiyorum. Dolayısıyla bu durumun, adamın ölünceye kadar kötü filini işlemeye devam edeceğinin anlaşılmasından kaynaklanmış olması muhtemeldir. Yine bu durumun (ileride işleyeceği suçların) Allah'tan bir vahiy ile bildirilmiş olması da muhtemeldir. Bu durumda hadîsin hükmü bu olaya hass olmuş olur.*" Hattâbî'nin anlattıkları, anlattığımız konunun aynısıdır.

Dördüncü Hadîs: Ebû Bekir b. Şeybe (ö.235/849) *Müsned*'inde Enes'ten şöyle rivâyet edildiğini bildirmiştir: "*Enes (r.a.) şöyle dedi: 'İçimizde çokça ibâdet eden, zühhd ve cihâd sâhibi bir genç vardı. İsmi Resûlullah (s.a.v.)'e söyledik, tanımadı. Ona sıfatlarını vasfettik yine tanımadı. Biz bu haldeyken, birden adam bize doğru geldi. Bunun üzerine bizler, Ey Allah'ın Resûlu! İşte (bu gelen kişi) dedik. Resûlullah (s.a.v.) 'Onun sîmâsında şeytandan bir iz görüyürüm.' dedi. Adam geldi ve selâm verdi. Resûlullah (s.a.v.) adama 'Bu kavimde benden daha hayırlı birisi yoktur diye içinden geçirdin mi?' diye sordu. Adam, 'Allah'a yemin olsun ki evet.' dedi. Sonra adam döndü ve mescide girdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'Bu adamı kim öldürecek?' diye sordu. Ebû Bekir (r.a.), 'Ben öldürürüm.' dedi. Mescide girdi. Bir de baktı ki adam kıyâmda durmuş namaz kılıyor. 'Resûlullah (s.a.v.) namaz kılanı öldürmekten men etmişken, ben namaz kılan bir adamı mı öldürecekim!?' dedi (öldürmekten vazgeçti). Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'Bu adamı kim öldürecek?' diye (tekrar) sordu. Ömer (r.a.), 'Ben (öldürecekim) Ey Allah'ın Resûlu!' dedi. (Adamı Öldürmek üzere) mescide girdi. Bir de baktı ki adam secde hâlinde. O da Ebû Bekir (r.a.)'in dediğini dedi. Fazladan 'kesinlikle döneceğim. Şüphesiz benden daha hayırlı olan kimse (Ebû Bekir) de döndü.' dedi. Resûlullah (s.a.v.), 'Bırak bunu ey Ömer!' dedi ve ona anlattı. Yine Resûlullah (s.a.v.), 'Bu adamı kim öldürecek?' diye sordu. Ali (r.a.) 'Ben (öldürecekim) Ey Allah'ın Resûlu.' dedi. Resûlullah 'Eğer bulursan sen onu öldür.' dedi. Ali (r.a.) mescide girdi onun çıkmış olduğunu gördü. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'Allah'a yemin olsun ki, şâyet onu öldürseydi bu onların ilki ve sonuncusu olurdu. Ümmetimden iki kişi asla ihtilaf etmezdi.' dedi." (Ebû Ya'lâ, 1404/1983:*

I, 90).⁹ Ebû Ya'lâ (307/919) *Müsned*'inde birçok tarikle hadîsi aktarmıştır; fakat hadîsin tesbit edilmesi gereken birden fazla yolla rivâyeti vardır.

Hadîsin İkinci Bir Tarikten Rivâyeti: Ebû Ya'lâ *Müsned*'inde Enesten şu tarikle de hadîsi rivâyet etmiştir: “*Resûlullah (s.a.v.)'in zamânında bizimle berâber savaştan (cihad eden) bir adam vardı. Döndüğü zaman bineğinden iner, mescide gidip namaz kılardı. O kadar çok namaz kılardı ki Resûlullah (s.a.v.)'in ashâbından bazıları, adamın kendilerinden daha üstün olduğu zannına kapıldılar. Bir gün Resûlullah (s.a.v.), ashâbının arasında ayakta durduğu bir sırada o adam çıka geldi. Sahâbelerinden bazıları, Ey Allah'ın Nebîsi! İşte bu (fazîletiyle bildiğimiz) o adamdır. Ya Resûlullah o adama (haber) yolladı veya adam kendisi geldi, adam gelip, Resûlullah onu karşıdan görünce; 'Neşim yedi kudretinde olan Allah'a yemin olsun ki bu adamın iki gözü arasında şeytandan bir iz (alâmet) var.' dedi. Adam meclise ulaştınca, Resûlullah (s.a.v.) ona, 'Meclise rast geldiğin zaman içinden bu kavimde benden daha hayırlı bir kimse yoktur, şeklinde bir his geçirdin mi?' diye sordu. Adam, 'Evet.' dedi. Sonra (adam) döndü mescidin bir köşesine geldi, ayağıyla bir hat çizdi, sonra iki topuğunu birleştirerek namaz kılmaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'Kim bu adama gidip öldürecek?' diye sordu. Ebû Bekir (r.a.) (adamı öldürmek üzere) kalktı (gitti). Resûlullah (s.a.v.), 'Adamı öldürdün mü?' diye (Ebû Bekir'e) sordu. Ebû Bekir (r.a.), 'Onu namaz kılariken gördüm ve ondan vazgeçtim.' dedi. Resûlullah (s.a.v.), 'Kim bu adama gidip öldürecek?' diye (tekrar) sordu. Ömer (r.a.) 'Ben.' dedi. Kılıcını aldı (gitti). Adamı kıyâmda namaz kılariken buldu. Bunun üzerine geri döndü. Resûlullah (s.a.v.) 'Adamı öldürdün mü?' diye (ona da) sordu. Ömer (r.a.) 'Ey Allah'ın Nebîsi! Onu namaz kılariken buldum ve ondan vazgeçtim.' dedi. Resûlullah (s.a.v.), 'Kim bu adama gidip öldürecek?' diye (tekrar) sordu. Ali (r.a.), 'Ben.' dedi. Resûlullah (s.a.v.), 'Şâyet yetişersen onu yaparsın.' dedi. Ali (r.a.) gitti ancak adamı bulamadı ve döndü. Resûlullah (s.a.v.), 'Adamı öldürdün mü?' diye sordu. Ali (r.a.), 'Nereye kaybolduğunu anlayamadım.' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'Şüphesiz ki bu, ümmetim içinde çıkan ilk (ihtilâf) alâmetidir. Şâyet onu öldürseydin ümmetinden iki kişi ihtilafa düşmezdi. Şüphesiz ki benî İsrâîl, yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Şu ümmet, yetmiş iki fırkaya ayrılacak. Biri hâriç, diğerlerinin tümü ateştedir.' dedi. Ey Allah'ın Nebîsi! O fırka hangisidir? diye sorduk. Resûlullah (s.a.v.), 'el-Cemâa.' diye cevap verdi.” (Ebû Ya'lâ, 1404/1983: I, 90).*

Hadîsin Rakkâş Tarihiyle Enes'ten Gelen Başka Bir Rivâyeti: Beyhakî *Delâil'n-Nübüvve*'de Enes'ten şöyle nakletmiştir: “*Resûlullah (s.a.v.)'in yanında bir adamdan bahsettiler. Adamın cihattaki kuvvetinden ve ibâdetinin çokluğundan bahsettiler. Onlar bu durumdayken adam karşıdan çıka geldi. İşte bu, bahsettiğimiz kimsedir, dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'Şüphesiz ki ben bu adamın yüzünde şeytandan bir alâmet (iz) görüyorum.' dedi. Sonra adam onlara doğru geldi ve selâm verdi. Resûlullah (s.a.v.), 'Kendi neşine bu kavimde senden daha hayırlı bir kimse olmadığını söyledin mi?' diye sordu. Adam 'Evet.' dedi. Sonra (adam) gitti ve mescitte bir hat çizdi. İki ayağını hizaya*

9) Tercüme esas aldığımız ana nüshada bu hadîs eksik yazılmıştır. İstifâde ettiğimiz ikinci nüshayı esas alarak hadîsin tam metnini yazdık. (Bk. Suyûtî, No: 45 Ak Ze 14/1: vr.7a-b).

getirip namaz kılmaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) 'Hanginiz ona gidip öldürecek?' diye sordu. Ebû Bekir (r.a.) 'Ben.' dedi. Gitti ve onu kıyâmda namaz kılarak öldürdü. Bunun üzerine 'Ey Allah'ın Resûlü! Kıyâmda namaz kılar halde gördüm ve onu öldürmekten vazgeçtim.' dedi. Resûlullah (s.a.v.) 'Hanginiz ona gidip öldürecek?' diye (tekrar) sordu. Ömer (r.a.) 'Ben.' dedi. Adama gitti ve o da Ebû Bekir'in yaptığını yaptı. Sonra Resûlullah (s.a.v.) 'Hanginiz gidip öldürecek?' diye sordu. Ali (r.a.) 'Ben.' dedi. Resûlullah (s.a.v.) 'Şâyet yetişirsen onu yaparsın.' dedi. Ali (r.a.) gitti ancak baktı ki adam gitmiş. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.)'e geri döndü. Resûlullah (s.a.v.) 'Şüphesiz ki bu, ümmetim içinde çıkan ilk (ihtilaf) alâmetidir. Şâyet onu öldürseydin ondan sonra ümmetinden iki kişi (asla) ihtilâfa düşmezdi. Şüphesiz ki Benî İsrâil, yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Ümmetim ise, yetmiş iki fırkaya ayrılacak. Biri hariç, diğerlerinin tümü ateştedir' dedi." (el-İsbahânî, 1405/1984: III, 52). Yezîd er-Rakkâşî 'o (fırka) el-Cemâa'dır.' dedi.

Hadîsin Enes (r.a.)'dan Gelen Başka Bir Tariki: Ebû Ya'lâ Müsned'inde Enes'ten şöyle nakletmiştir:¹⁰ "Düşmana karşı öncülüğü ve çalışkanlığı ile tanınan bir adamı Resûlullah (s.a.v.)'e zikrettiler. Resûlullah (s.a.v.) 'Onu tanımıyorum.' dedi. Sahâbeler, bilakis o şu şu vasıflara sâhiptir, dediler. Resûlullah 'Onu tanımıyorum.' dedi. Biz bu haldeyken birden adam görüldü. İşte o bu adamdır, ey Allah'ın Resûlü, dediler. Resûlullah (s.a.v.) 'Ben tanımıyordum. Bu, ümmetimde gördüğüm ilk (ihtilaf) alâmetidir. Zîra onda şeytandan bir iz var.' dedi. Adam gelince selâm verdi, onlar da selâmını aldılar. Resûlullah (s.a.v.) adama: 'Allah adına söyle! Biz gördüğünde kendi içinden bu kavimde senden daha hayırlı biri olmadığını geçirdin mi?' diye sordu. Adam 'Allah'a yemin olsun ki evet.' diye cevap verdi. Ardından mescide girdi ve namaz kılmaya başladı. Nebî (s.a.v.) Ebû Bekir (r.a.)'a 'Kalk ve onu öldür.' dedi. Ebû Bekir içeri girdi ve onu kıyâmda namaz kılar halde gördü. Ebû Bekir kendi kendine 'Şüphesiz ki namazın bir hürmeti ve hakkı vardır. Şâyet Nebî'den (bu husûs için) emir istemiş olsaydım (öldürürdüm).' dedi. Resûlullah (s.a.v.)'e geldi. Nebî (s.a.v.) ona 'Öldürdün mü?' diye sordu. Ebû Bekir (r.a.) 'Hayır, onu kıyâmda namaz kılar halde buldum ve namaz için bir hürmet ve hakk olduğunu düşündüm. Şâyet onu (yine de) öldürmemi istiyorsan, öldürürüm.' diye cevap verdi. Resûlullah (s.a.v.) 'Bu işin sâhibi sen değilsin. Ey Ömer! Sen git öldür.' dedi. Ömer (r.a.) mescide girdi bir de baktı ki adam secde hâlinde. Onu uzun bir müddet bekledikten sonra, kendi kendine şöyle dedi: 'Şüphesiz ki secdenin bir hakkı vardır. Şâyet Nebî'den (bu husus için) emir isemiş olsaydım (öldürürdüm). Şüphesiz bunu benden daha hayırlı olan kimse (Ebû Bekir) de istemişti.' Ardından Nebî (s.a.v.)'e geldi. Resûlullah (s.a.v.) 'Adamı öldürdün mü?' diye sordu. Ömer (r.a.) 'Hayır, onu secde eder halde buldum ve secde için bir hak olduğunu düşündüm. Şâyet onu (yine de) öldürmemi istiyorsan, öldürürüm.' diye cevap verdi. Resûlullah (s.a.v.) 'Hayır, bu işin sâhibi sen değilsin. Ey Ali kalk. Eğer bulursan, bu işin sâhibi sensin.' dedi. Ali içeri girdi ve mescitten gitmiş olduğunu gördü. O

10) Diğer nüshasında olup esas aldığımız bu nüshada yer almayan ve farklı tariklerle rivâyet edilmiş olan iki hadîs vardır. Bu iki hadîs, birkaç farklı lafızla diğer rivâyetlerle hemen hemen aynıdır. Esas aldığımız nüshaya sadık kalmak üzere söz konusu hadîsleri buraya almadık. (Söz konusu hadîs metinleri için bkz., Suyûtî, Manisâ İl Halk Kütüphanesi, No 45 Ak Ze 14/1, vr. 8b).

da Resûlullah (s.a.v.)'e döndü. Resûlullah (s.a.v.) 'Öldürdün mü?' diye sordu. Ali 'Hayır.' dedi. Resûlullah (s.a.v.) 'Şâyet onu öldürseydin, ümmetinden her (hangi) iki kişi deccal hakkında ihtilafa düşmezdi.'¹¹ dedi." (Ebû Ya'lâ, 1404/1983: VIII, 192).

Enes (r.a.)'dan Hadîsin Başka Bir Tarikten Rivâyeti: el-Bezâr (ö.292/905), *Müsned*'inde nakletmiştir: "Nebî (s.a.v.)'in yanındaydık. Güzel görünümlü bir adam bize doğru gelince, (sahâbeler) onun güzel işlerini zikretmeye başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) 'Şüphesiz ki onun yüzünde ateşten (bir iz) görüyorum.' dedi. Adam yanlarına ulaşıp selâm verince Nebî (s.a.v.) 'Allah'a yemin olsun ki kendi kendine senden kavmin en faziletlisi olduğunu söylediğini zanediyorum.' dedi. Adam 'Doğrudur.' dedi. Adam gidince Resûlullah (s.a.v.) 'Şüphesiz yeni bir dönem (fitne) görüldü. Bu ve arkadaşları ondandır.' dedi. Ebû Bekir (r.a.) 'Ey Allah'ın Resûlü! onu öldüreyim mi?' diye sordu. Resûlullah (s.a.v.) 'Tabi ki (öldür).' dedi. Ebû Bekir gitti ve onu mescitte namaz kılarken gördü. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.)'e geri döndü ve 'Onu namaz kılarken gördüm bu yüzden öldüremedim.' dedi. Ömer 'Ey Allah'ın Resûlü! onu öldüreyim mi?' diye sordu. Resûlullah (s.a.v.) 'Tabi ki (öldür).' dedi. Ömer gitti ve onu mescitte namaz kılarken gördü. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.)'e geri döndü ve 'Onu namaz kılarken gördüm bu yüzden öldüremedim.' dedi. Bunun üzerine Ali (r.a.) 'Ey Allah'ın Resûlü! onu öldüreyim mi?' diye sordu. Resûlullah (s.a.v.) 'Tabi ki şâyet bulursan öldürürsün.' dedi. Ali (r.a.) gitti ancak adamı orada bulamadı." (Beyhakî, 1410/1989: XVII, 295).

Bu Hadîsin Başka Bir Tariki: Câbir rivâyet etmiştir. Ebû Bekir İbn Ebî Şeybe (ö.235/849) ile Ahmed b. Menî' (ö.244/858) *Müsned*'lerinde nakletmişlerdir: "Bir adam Resûlullah (s.a.v.)'e uğradı. Oradakiler onun hakkında konuşmaya ve onun güzel hâsletlerini övmeye başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) 'onu kim öldürecek?' diye sordu. Ebû Bekir (r.a.) 'Ben.' dedi ve gitti. Adamı kendisi için bir hat (işâret) çizmiş ve namaz kılar halde gördü. Bunun üzerine Ebû Bekir geri döndü ve içinde gördüğü bu halden dolayı adamı öldürmedi. Resûlullah (s.a.v.) 'Onu kim öldürecek?' diye (tekrar) sordu. Ömer (r.a.) 'Ben.' dedi ve gitti. Adamı işâretlediği yer içinde kıyâmda namaz kılar halde gördü. O da döndü ve adamı öldürmedi. Resûlullah (s.a.v.) 'Onu kim öldürecek?' diye (tekrar) sordu. Ali (r.a.) 'Ben.' dedi. Resûlullah (s.a.v.) 'Sen onun içinsin; ancak onu bulacağını zannetmiyorum.' dedi. Ali (r.a.) gitti; ancak adamın gitmiş olduğunu gördü." (Ebû Ya'lâ, 1404/1983: IV, 150).

Ebû Ya'lâ bunu nakletmiştir. Bize Ebû Hayseme rivâyet edip dedi ki, bize Yezîd b. Hârûn bu isnâdla rivâyet etti. Bu isnâd *Müslim*'in şartlarına göre sahîhtir. Zîra Yezîd b. Hârûn ve Avâm b. Hûşab *Sahihayn*'ın ricâlındendirler. Ebû Süfyân Talhâ b. Nafî' *Müslim*'in ricâlındendir. Şâyet hadîsin bu isnattan başka isnadı olmasaydı bile, sübûtu ve sıhhati için bu tek isnâd kâfi gelirdi.

11) Öbür nüshada حتى الدجال ifadesi yer almaktadır. (Bk. Suyûtî, Manisa İl Halk Kütüphanesi, No 45 Ak Ze 14/1: v. 8b).

Beşinci Hadîs : Bu hadîsin başka bir tarîki, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde Ebû Bekir (r.a.)'dan rivâyet ettiği şu hadistir: “*Resûlullah (s.a.v.) namaza giderken secdeye kapanmış bir adama rastladı. Namazını kıldıktan sonra adama döndü. Adam hâla secdede idi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) kalktı ve ‘Bunu kim öldürecek?’ diye sordu. Bir adam ayağa kalktı, ellerini sıyırdı, kılıcını hareket ettirerek salladıktan sonra, ‘Ey Allah’ın Nebîsi!, Annem babam sana kurban olsun, secdeye kapanmış, Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in onun kulu ve resûlü olduğuna şahidlik eden bir adamı nasıl öldüreyim?’ dedi. Sonra Resûlullah (s.a.v.), ‘Bunu kim öldürecek?’ diye (tekrar) sordu. Bir adam ayağa kalktı ve ‘Ben.’ dedi. Kollarını sıvadı elleri titreyenedek kılıcını hareket ettirerek salladıktan sonra, ‘Ey Allah’ın Nebîsi! Secdeye kapanmış, Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in onun kulu ve resûlü olduğuna şahidlik eden bir adamı nasıl öldüreyim?’ dedi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.), ‘Nefsim yedi kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki şâyet onu öldürseydiniz bu, ilk ve son fitne olurdu’ dedi.” (İbn Hanbel, t.y. : XLI, 395).¹²*

Bu hadîs de aynı şekilde *Müslim*'in şartlarına göre sahîhtir. Zîra Ravh, *Sahihayn*'in ricâlındendir. Osmân, İbn Ebî Bekir her ikisi de *Müslim*'in ricâlındendir. Bu kıssanın siyâkı, Ebû Bekir, Enes ve Câbirden rivâyet edilen hadislerle farklılık arz etmektedir. Herhalde bu, başka bir adam hakkında vukû' bulmuş başka bir kıssadır. Bu durumda Ebû Bekir'in hadîsi, istinad ettiğimiz beşinci hadis olmuş oluyor.

Altıncı Hadîs: Muhammed b. Ömer el-Vâkidî'nin şeyhlerinden rivâyet ettiği hadîsi İbn Sa'd (ö.230/845) *Tabakat*'ında nakletmiştir: “*Süveyd b. Sâmit, câhiliye döneminde vukû' bulan bir olayda karşı karşıya kaldığı Ziyâd ve Mücezzer'in babasını (Ebû Mücezzer) öldürdü. Derken Mücezzer Süveyd'e gâlip geldi ve onu öldürdü. Bu olay, İslâm'dan önce olmuştu. Resûlullah (s.a.v.) Medîne'ye geldiği zaman Hâris b. Süveyd ve Mücezzer b. Ziyâd müslimân oldular. İkisi de Bedr'i gördü. Hâris, babasına karşılık Mücezzeri öldürmek için fırsat kolluyor ancak buna güç yettirmiyordu. Uhud günü gelip, Müslimânlar koşuşmaya başlayınca, Hâris arkadan geldi ve (Mücezzer'in) boynunu vurdu. Resûlullah (s.a.v.) Hamrâü'l-Esed'den dönünce Cebrâil geldi ve ona Hâris b. Süveyd'in hile ile Mücezzer'i öldürdüğünü haber verdi ve onu öldürmesini emretti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), Kubâ'ya gitmek üzere o gün, sıcak bir gündü, atına bindi ve Kubâ'ya geldi. Kubâ Mescid'ine girdi ve orada namaz kıldı. Ensâr bunu işitti ve gelip ona selam verdiler. Bu günüin bu saatinde gelmesini hoş karşılamadılar. Derken Hâris b. Süveyd çarşafına sarılmış halde belirdi. Resûlullah (s.a.v.) onu görünce, Uveym b. Saide'yi çağırdı ‘Hâris b. Süveyd'i mescidin kapısına getir ve Mücezzer b. Ziyâd'a karşılık olarak boynunu vur. Çünkü o (Mücezzeri), hileyle öldürdü.’ dedi. Bunun üzerine Hâris ‘Evet Allah’a yemin olsun ki onu ben öldürdüm. Ancak onu öldürmem, İslâm'dan döndüğüm veya onda şüpheye düştüğüm için değildir. Şeytandan gelen bir kızgınlık ve nefsimi mükellef kıldığım bir iş sebebiyledir. Şüphesiz (şimdi) yaptığım şeyden dolayı Allah ve Resûlü'ne tövbe ediyorum, diyetine çıkarıyor, peşpeşe iki ay oruç tutuyorum ve bir köle azâd ediyorum.’ dedi. Ayıplayıcı*

12) Esas aldığımız nüshada hadîs metni eksik olup, ikinci nüsha esas alınarak metin tamamlamıştır. (Bk. Suyûtî, Manisa İl halk Kütüphanesi, No: 45 Ak Ze 14/1: vr.10a).

sözlerini bitirince, Resûlullah (s.a.v.) ‘Ey Uveym! Onu getir ve boynunu vur!’ dedi. Bunun üzerine Uveym, onu getirdi ve boynunu vurdu.” (İbn Sa’d, 1968: III, 553).

Hasan b. Sâbit bu konuda şu beyti söylemiştir:

يا حار في سنة من نوم أولكم * أم كنت ويحك مقترا بجبريل ؟
 أم كنت يابن زياد حين تقتله * بغرة في فضاء الارض مجهول ؟¹³

*Ey öncekilerin uykusundaki bir senede bulunan sıcaklık
 Yazıklar olsun sana! Yoksa Cibril’den gâfil miydin sen de,
 Ey İbn Ziyad yoksa sen de mi öldürdüğünde
 Gafildin o meçhul ıssız yerde.*

İbn Esîr (ö.630/1233) bu (konuda) şöyle demiştir: “*Nakil ehli, Hâris b. Süveyd’in Mücezzar b. Ziyâd’ı öldürdüğü için Resûlullah (s.a.v.)’in öldürdüğü kimse olduğu husûsunda ittifak ettiler.*” İbn Esîr’in nakl ettiği bu ittifak, isnâdı sıhhat şartlarına uymasa da hadîs ilmi esaslarına göre, söz konusu hadîsin sahih olmasını gerekli kılmaktadır. İbn Berr (ö.463/1071) *Temhid*’te zikrettiği gibi, başka âlimler de bunu aktarmışlardır.

Hakkında konuşulan bu hüküm, hakikatın ve bâtına muttali olmanın gereği olarak var olan hükmüdür. Çünkü bu meselede varislerden gelen bir dâva veya kıssas talebi yoktur. Diyeti kabul veya vârislerden küçük olanların bülûğa ermelerini beklemek üzere bir te’hir de söz konusu değildir ki tüm bunlar şerîatın gereklerindedir. Yine Nebî (s.a.v.) atına bindi ve hakkında kıssas kararı verdiği diğer sâir vak’alarda yapmadığı halde bu olayda bizzat kendisi hükmün infazı için geldi. Bilakis diğer vak’alarda vârisler kendisine gelip, iddiada bulunup, katli ispat edip, kıssası talep edinceye kadar evinde veya mescidinde otururdu. Böyle durumlarda da Resûlullah (s.a.v.) vâristen şu hadîste belirtildiği gibi affetmesini isterdi: “*Resûlullah (s.a.v.)’e ulaşan hiçbir kıssas olayı yoktur ki, Resûlullah o konuda aff istemiş olmasın.*” (İbn Hanbel, t.y. : XXVI, 290).

Bülkînî *Ravda*’nın hâşiyelerinde, İbn Münzîr (ö.318/930) ve Taberânî (ö.360/981)’nin, “*Malından güzelliikle sana ve çocuklarına yetecek kadarını al.*” (Müslim, t.y. : İkiyye, 6) hadisini delil göstererek Resûlullah (s.a.v.)’in (bâtinî) ilimle hükmettiğini söylediklerini nakletmiştir. Buradaki durum şudur: Resûlullah (s.a.v.) kadından evlilikle ilgili bir delil istemeden kadın lehine hükmetmiştir. Şâyet Resûlullah (s.a.v.), (Mucezzar b. Ziyâd)’ın vârisinden bir dâva talebi ve senin bahsettiğin (şerîatın gerekleri) olmadığı halde Hâris’i öldürttü. Bu konuda direk kendisine vahy geldi, dersin; ben evet o bizzat müddeî (iddiacı) idi. Zîra hakikatla hükmün mânâsı, kendisine olayın hakâkati ile bâtınının vahy olunması ve şerîatta sayılan şartların varlığını beklemeden hükmün infazının emr olunmasıdır. İşte hakikata göre hükmün mânâsı budur. Başka birşey değildir. Hızır (s) da

13) يا حار في سنة من نوم أولكم, أم كنت ويحك مقترا بجبريل

Esas aldığımız metinde şiir bu şekilde yazılmıştır. Ancak bu yanlış olup, doğrusu yukarıda verdiğimiz şekilde olsa gerek. (Şiirin metni için bk. es-Sâlihî, 1414/1993: c. IV, 241).

çocuğu, Allah'ın kendisine vahyetmesinden, kendisini çocuğun kâfir tabiatlı olduğuna muttali kılıp, şerîatta istenen iki şart, ki onlar bülûğ ve mübaşeretü küfürdür, daha bulunmadan derhal öldürmesini emretmesinden başka birşey sebebiyle öldürmedi. 'Bunu kendim yapmadım. Yâni, bunu ancak Allah'ın bana emri ve bunu vahyetmesi sebebiyle yaptım.' demesi bundandır.

Ebû Hayyan (ö.745/1344) tefsîrinde: "Cumhur, Hızır (s)'ın nebî, ilminin de bâtinî ma'rîfet olduğu ve ona vahyolunduğu; Mûsâ'nın ilminin ise zâhir ile hüküm olduğu görüşündedir." demiştir.

Başka Bir Hadîs: Sa'd b. Atvel'den gelen bu rivâyeti, Ahmed b. Hanbel *Müsned'* inde nakletmiştir: "Sâ'd b. Atvel, kardeşinin geride üç yüz dirhem ve bazı yetimler bırakarak vefat ettiğini söyledi. Bunun üzerine Sa'd, 'Bu parayı çocukları için harcamayı düşündüm.' dedi. Nebî (s.a.v.), 'Kardeşin borçları sebebiyle alıkonulmuştur (mahpustur), o parayı borçlarına ver!' dedi. Sa'd 'Ey Allah'ın Resûlü! Şahidi olmadığı halde iki dinar alacağı olduğunu iddia eden bir kadının borcu hariç, tüm borçlarını ödedim.' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'O kadına da öde, çünkü o doğru söylüyor.' dedi." (İbn Hanbel, t.y. : XXXV, 91). İbn Mâce hadîsi tahrir etmiştir. Hâfız Zeynuddîn el-İrâkî (ö.806/1403), *Kurretü'l-ayn bi'l-müsrretibivefâi'd-deyn* isimli kitabında "Bu hasen bir hadîstir." demiştir. Bu, bâtına göre verilmiş bir hükümdür. Çünkü bu gibi durumlarda şerîatın zâhirine göre şahit ve yeminin olması vâcibtir. Zîra bizzat meyyite yönelik bir dâvâdır bu. Vârisler ise henüz (bülûğa ermemiş) küçüktürler. Buna rağmen Resûlullah (s.a.v.) bâtına vakıf olduğu için, bu iki şart gerçekleşmediği halde ödeme yapılmasına hükmetti.

Başka Bir Mesele: İmâm Nevevî *el-Ezkâr* adlı kitabında şöyle demiştir: "Yahûdî, Nasrânî, zâlim, zânî, musavver, hırsız, fâiz yiyici gibi günahlardan birisiyle aynı itibariyle vasıflanan insanın lânetlenmesine gelince, hadîsin zâhirine göre bu husûs haram değildir. Gazâlî (ö.505/1111), *Ebî Leheb, Ebî Cehil, Fir'avn, Hâmân* vb. kimseler gibi, küfür üzere öldüklerini bildiğimiz kimseler hâriç, bunun başkaları hakkında söylemenin harâm olduğuna işâret etmiştir. 'Çünkü lânet, Allah'ın rahmetinden uzak kalmak demektir. Bu fâsık ve kafirin son itibariyle ne olacaklarını bilemeyiz. Ancak Resûlullah (s.a.v.)'in ayınlarını lanetledikleri kimselere gelince, bunlar hakkında câizdir. Çünkü onların küfür üzere öldüklerini biliyordu." demiştir.

Başka Bir Mesele: Ebû Bekir Abdurrahmân b. Hâris'ten rivâyet edilen hadîsi, Abdurrazzak (ö.211/826) *Musanna'f* 'ında nakletmiştir: "Bir kadın başka bir kadına gelerek, şu kadın (ikisinin tanıdığı üçüncü bir kadın) senden takılarını (ziynet eşyânı) ödünç olarak vermeni istiyor, diye yalan söyledi. Takı sâhibi kadın da (inanarak) takıları verdi. Aradan zaman geçtiği halde takılarını geri getirmedi. Bunun üzerine (alıcı) kadın, Resûlullah (s.a.v.)'e geldi. Resûlullah (s.a.v.), (ödünç isteyen) kadını çağırdı. Kadın, 'Seni hakk olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki o kadından bir şey ödünç almadım.' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), 'Gidin ve o ziynet eşyâsını yatağının altından alıp getirin!' dedi. (Gidip) aldılar. Resûlullah (s.a.v.) de kadının cezâlandırılmasını istedi ve eli kesildi." (es-San'ânî, t.y. : X, 203).

Bu hadîs, mürsel olup isnâdı sahihtir. Aynı zamanda Saîd b. Müseyyeb (ö.94/713)'in *Müsned*'inde de naklolunmuştur. Dolayısıyla Şâfiî mezhebine ve başkalarına göre sahihtir.

Abdurrezzak b. Cüreyh, Saîd b. Müseyyeb'den şu şekilde nakletmiştir: “*Resûlullah (s.a.v.)'e bir kadın getirildi. Bu kadın insanlara gelip (yalan yere) 'Falancalar sizden şöyle şöyle emânet almak istiyorlar.' deyip, (haberleri olmadan) başkaları adına bir şeyler istiyor, onlar da veriyorlardı. Sonra adlarına emânet alınanlardan bunlar geri istendiğinde inkâr ediyorlardı. Kadın da aldığını inkâr ediyordu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) kadının elini kesti.*” (es-San'ânî, t.y. : X, 203).

Abdurazzak, İbn Cüreyh'ten o da İbn Münkedir'den şöyle rivâyet etmiştir: أوتها ابن حضير فلامها وقال لا اضع ثوبي حتي آتي النبي صلي الله عليه وسلم فجاء فذكر ذلك له فقال رحمتها رحمها الله امرئة أسيد

“*Üseyd b. Hudayr'ın hanımı ona merhamet etti. Bunun üzerine Üseyd onu kınadı ve 'Elbiselerimi çıkarmayacağım, tâki Nebî (s.a.v.)'in yanına varıncaya kadar.' dedi. Geldi ve Resûlullah (s.a.v.)'e bu durumu anlattı. Resûlullah (s.a.v.) ona : 'O (karın) ona merhamet etti, Allah da ona' dedi.*” (es-San'ânî, t.y. : X, 204).

Başka Bir Mesele: İbn Abbâs'dan gelen rivâyeti, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*'inde nakletmiştir: *Mücâdele eden iki adam, Resûlullah (s.a.v.)'e geldiler. Onlardan birisi, 'Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin olsun ki bu adamın benden bir alacağı yoktur.' diyerek yemin etti. Bunun üzerine Cebrâil (s), Nebî (s)'a gelerek, 'Bu adam yalan söylüyor. Öbür adamın onda hakkı (alacağı) vardır.' dedi. Resûlullah (s.a.v.) de bu adama öbürünün hakkını vermesini emretti.*” (İbn Hanbel, t.y. : VI, 94).

Beyhakî, *Sünen*'inde şu şekilde nakletmiştir: “*Adamın biri devesini kaybetti ve (başka) bir adamı, devesini çalmakla suçladı. Suçladığı adamı Resûlullah (s.a.v.)'e getirdi ve 'Bu adam devemi çaldı.' dedi. Öbür adam, 'Hayır! Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'a yemin olsun ki onu ben çalmadım.' dedi. Adam, 'Sen çaldın.' dedi. Derken o onu, o da onu yalanladı.*” (Beyhakî, t.y.: X, 353).

Abdurrezzak *Musannaf*'ında şu şekilde nakletmiştir: “*Resûlullah (s.a.v.)'in döneminde biri bir deve çaldı. Sâhibi gelip, 'Ey Allah'ın Nebîsi! Falan adam devemi çaldı, kendisine geldim, devemi geri vermekten beni men etti.' dedi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) (çaldığı söylenen) adama göndererek 'Bu adamın devesini geri ver.' dedi. Adam, 'Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'a yemin olsun ki, onu ben çalmadım. Ve o deve bende değil.' dedi. Nebî (s.a.v.), 'Git' dedi. Adam geri dönünce, Cebrâil (s) gelerek ona 'Adam yalan söyledi, deve onun yanında.' diye haber verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), deveyi geri vermesi için haber yolladı. (o da geri verdi).*” (es-San'ânî, t.y. : VIII, 522).

Başka Bir Mesele: Süleymân b. Zeyd b.Sâbit'ten rivâyet edilen hadîsi Taberânî *el-Kebîr*'de nakletmiştir: “*Zeyd b. Sâbit şöyle dedi: 'Bir kuşluk vakti, Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte yürüdüük. Medîne yollarının kavuştuğu yere gelince, devesinin yularından tutmuş bir a'râbî gördük. Biz etrafında olduğumuz halde a'râbî de Nebî (s)'in yanına gelip*

oturdu ve 'Essalâmu aleyke eyyühe'n-nebiyyu ve'r-rahmetullâhu ve berekâtuhu.' dedi. Nebî (s.a.v.), selâmını aldı ve 'Deve böğürdüğü halde sen nasıl sabahladın?' diye sordu. Muhâfıza benzeyen bir adam geldi ve 'Ey Allah'ın Resûlu! Bu a'râbî bu deveyi çaldı.' dedi. Bunun üzerine deve bir saat boyunca böğürerek inledi. Resûlullah (s.a.v.) de ona kulak vererek böğürmesini ve inlemesini dinliyordu. Deve sâkinleşince, Resûlullah (s.a.v.), muhâfıza dönerek 'Ondan vazgeç. Çünkü deve yalan söylediğine dâir aleyhinde şahitlik yaptı.' dedi. Bunun üzerine muhâfız, dönüp gitti. Nebî (s.a.v.), a'râbîye dönerek 'Bana yetiştinceye kadar (geçen sürede) sen hangi kelimeleri söyledin?' diye sordu. A'râbî, 'Anam babam sana fedâ olsun ey Allah'ın Resûlü! Şöyle dedim: Ey Allahım! Hiçbir salât kalmayana dek Muhammed'in üzerine salat olsun. Ey Allahım! hiçbir bereket kalmayanadek Muhammed'i mübârek kıl. Allahım! Hiçbir selam kalmayanadek Muhammed'in üzerine selâm olsun. Allahım! Hiçbir rahmet kalmayanadek Muhammed'e merhamet et!' dedi. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Allah bana deve özrünü anlatırken, meleklerin ufuğu kapladıklarını gösterdi.'" (Taberânî, 1404/1983: V, 57).

Abdullah b. Ömer'den rivâyet edilen şu hadîsi, Hakim (ö.405/1014) Müstedrek'inde naklemiştir: "Abdullah b. Ömer şöyle dedi: 'Resûlullah (s.a.v.)'in etrafında oturmuştuk. Birden yüksek sesle ağlayan Yemenli bedevî bir a'râbî kırmızı bir devenin üzerinde çıka geldi. Devesini Mescid'in kapısında çöktürdü ve içeri girerek selâm verip oturdu. Selâmı sona erince orada bulunanlar, 'Ey Allah'ın Resûlu! a'râbînin altındaki deve çalıntıdır.' dediler. Resûlullah (s.a.v.), 'Delil var mı?' diye sordu. 'Evet ey Allah'ın Resûlu!' diye cevap verdiler. Resûlullah (s.a.v.), 'Ey Ali! Eğer deliller aleyhinde ise Allah'ın hakkını al. Yok eğer deliller tam değil ise onu bana bırak!' dedi. Bunun üzerine a'râbî başını önüne eğerek bir saat sustu. Nebî (s.a.v.), a'râbîye 'Ey a'râbî! Allah'ın emri için kalk, yoksa senin hüccetinle hükmedeceğim.' dedi. Bu esnâda deve kapının arkasından şöyle seslendi: 'Seni kerâmetle gönderene yemin ederim ki Ey Allah'ın Resûlü! bu adam beni çalmadı ve ondan başka da bana sâhip olan kimse olmadı.' Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) adama 'Ey a'râbî! Özrünü beyân etmek üzere şu deveyi konuşaran Zât'ın hatırı için sen ne dedin (de bu ikrâma nâil oldun)?' diye sordu. A'râbî: 'Ey Allah'ım sen uydurduğumuz bir Rab değilsin. Bizi yaratman için sana yardım eden başka bir ilâh da yoktur. Seninle beraber başka bir rab da yok ki rubûbiyetin hakkında şekke düşelim. Bizim söylediğimiz ve söyleyenlerin söylediklerinin de fevkinde olmak üzere sen bizim rabbimizsin. Senden Muhammed'e salât istiyor ve beni berâatimle berâat ettirmeni diliyorum dedim.' dedi. Nebî (s.a.v.) ona 'Ey a'râbî! Beni kerâmetle gönderen Zât'a yemin olsun ki, melekleri ağızlarını sıkı bir şekilde oynatıp, koşuşturarak söylediklerini yazdıklarını gördüm. Bana salât getirmeyi çoğalt.' dedi.'"(en-Nîsâbü'rî, 1411/1990: II, 676).

Hâkim, "Bu hadîsin râvileri sikâdır." dedi. Yahyâ b. Abdullah Mısrî de: "Bu, adalet veya cerh yönünden tanımadığım bir hadîstir." dedi.

İbn Ömer'den rivâyet edilen bu hadîsi Deylemî (ö.509/1115), Müsnedü'l-Firdevs'de şöyle nakletmiştir: "Nebî (s.a.v.)'e bir adamı getirip, develerinden birini çaldı iddiasıyla aleyhine şahitlik yaptılar. Nebî (s.a.v.) hakkında emrini verdi. Adam sırtını dönüp giderken şöyle diyordu: 'Salatından hiçbir şey kalmayanadek Muhammed'e salât olsun. Bere-

ketinden geriye hiçbir şey kalmayanadek, Muhammed'in üzerine bereket kıl. Selâmından geriye hiçbir şey kalmayanadek Muhammed'in üzerine selâm olsun.' Derken deve dile gelip şöyle dedi: 'Ey Muhammed! O adam beni çalmaktan beridir (beni çalmadı).' Bunun üzerine Nebî (s.a.v.), 'O adamı bana kim getirecek?' diye sordu. Mescitte bulunanlardan yetmiş kişi hemen koşuşturmaya başladı ve o adamı Nebî (s.a.v.)'e getirdiler. Nebî (s.a.v.), 'Ey karşımda duran adam! Arkanı döniüp giderken sinirli olarak söylediğin şey neydi?' diye sordu. Adam, söyledikleri hakkında haber verince, Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Bundan dolayı meleklere baktım, Medine'yi baştan başa kat'ediyorlar, neredeyse benimle aranı dolduracaklardı ve sen bedir gecesindeki ay gibi yüzün beyaz olduğu halde Sırat'ın üzerine döndürüldün.' dedi." (el-Hindî, 1409/1988: II, 279).

Not: Bana birisinin, hem zâhir ve hem de bâtın ile hükmetme özelliğinin Muhammed (s.a.v.)'e has kılınmasının ve diğer sâir enbîyânın bu ilimlerden sadece birisiyle hükmetmelerinin kabul görülmesinin enbiyâ hakkında bir noksanlık oluşturacağını iddia ettiği haberi ulaştı. Bu, çok acayip bir görüştür. Çünkü, Nebî (s.a.v.) sahîh hadîslerde kendisinden önceki nebîlerden hiçbirisine verilmeyen birtakım hasletlerin kendisine verildiğini bizzat haber vermiştir. Hâl böyleyken, müslümanlardan herhangi biri çıkıp da, hâşâ bu durum, enbiyâ hakkında bir noksanlık oluşturmaktadır, diyor mu?

Şüphesiz kendisinden önceki nebîlerden hiçbirine verilmeyen bazı hükümlerin Nebî için (tercih yapmak üzere) bir arada cemolduğu husûsu nass ve nâkillerde vârid olmuştur. Nitekim, Nebî (s.a.v.)'in şerîatında kasten öldürme husûsunda, kısâs veya diyetten birini seçme hakkı verilirken; Mûsâ (s)'in şerîatında kısâs, İsâ (s)'in şerîatında ise sadece diyet hakkı verilmiştir. İki emirle (zâhir-bâtın) hükmetmesinin karşılığı, bi'setinin umumîliğindedir. Çünkü o, icmâ' ile bütün insanlara ve cinlere gönderilmiştir. Diğer enbiyâ ise sadece kendi kavimlerine gönderilmiştir. Hal böyleyken, hiçbir müslüman kalkıp da bu durum, diğer sâir enbiyâ hakkında bir noksanlık oluşturur, diyor mu? Yeryüzünün tamamında namaz kılmak Nebî (s.a.v.)'e mübâh kılındığı halde, diğer enbiyâyâ mübâh sayılmamıştır. Onlar ancak havrâ veya kilisede namaz kılabilirler. Bundan dolayı herhangi bir müslüman, Nebîmiz (s.a.v.)'e hass kılınan bu umumi namaz kılma serbestliği, diğer sâir enbiyâ hakkında hâşâ bir kusur oluşturmak anlamına gelir! diyor mu? Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O işâret olunan resuller, biz onların bazısını bazısından üstün kıldık." (Bakara, 2/253).

Yine bütün müslümanlar, Nebîmiz (s.a.v.)'in diğer tüm enbiyâdan üstün olduğuna mutlak anlamda inanmaktadır. Bu ise, o nebîler (s) hakkında bir noksanlık oluşturmaktadır. Bu itiraz, aslında cevap vermeyi bile gerektirme (yecek kadar) yersizdir. Ancak câhilin biri iştir ve bunu, Nebî (s.a.v.)'in diğer sâir nebîlere üstün kılındığı husûsiyetleri inkâr etmeye yorar ve diğer nebîler hakkında bir noksanlık oluşturduğu vehmine kapılarak, Nebî (s.a.v.)'in kendisinden önceki nebîlere verilmemiş olan birtakım özelliklerin kendisine verildiğini, kendisinin şu şu özelliklerden dolayı diğerlerine üstün kılındığını beyân eden haberleri inkâra kalkışır da maazallah küfre ve zındıklığa düşer korkusuyla cevaplandırdım.

Allah'a sığınırız. Ondandır selâmet, âfiyet ve hüsnü hâtıme dileriz. Allah'ın yardımıyla (kitap) tamamlandı.

Kaynakça

- Aclûnî, İ. (1405/1984). Keşfü'l-Hafâ ve Müzilü'l-İlbâs Ammâ İştêhere Mine'l-Ehâdisi Alâ Elsineti'n-Nâs. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle.
- Bağdatlı, İ. (1951). Hediyetü'l-Ârifîn: Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-musannifîn, haz., Rifat Bilge ve İbnü'l Emin Mahmûd Kemâl İnal. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- B.C.H., B. (1997). "Suyût" md İslâm Ansiklopedisi (MEB).
- Beyhakî, Ebû Bekir. (1410/1989). Şu'abü'l-İmân. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Bilmen, Ö. (1974). Büyük Tefsîr Tarihi. İstanbul: Bilmen Yay.
- Buhârî, M. (1407/1986). Sahîh. Beyrût: Dâru İbn Kesîr.
- Çelebî, K. (1941). Keşfu'z-Zünûn en-Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn: Maarif Matb.
- Ebû Dâvûd, S. (t.y.). Sünen. Buyrût: Dâru'l-Fikr.
- Ebû Ya'lâ, A. (1404/1983). Müsned. Haleb: Dâru'l-Me'mûn Li't-Türâs.
- İbn Hanbel, A. (t.y.). Müsned. Mısır: Müessesetü Kurtuba.
- el-Hindî, A (1409/1988). Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle.
- el-Hüseynî, M. (t.y.). Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs: Dâru'l-Hidâye.
- İbn Kesîr. (1420/1999). Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm, muhk. Sami b. Muhammed: Dâru Tayyibe.
- İbn Ebî Şeybe el-Kûfî. (t.y.). Musannaf: Dâru'l-Fikr.
- İbn Mâce, M. (t.y.). Sünen. Beyrût: Dâru'l-Fikr.
- İbn Sa'd, M. (1968). Tabakâtü'l-Kübrâ, muh. İhsan Abbas. Beyrût: Dâru Sadr.
- el-İsbahânî, A. (1405/1984). Hilyetü'l-Evliyâ. Beyrût: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî.
- Karahan, A. (1997). "Suyûtî" md. İA. Eskişehir: MEB. Yay.
- Müslim, K. (t.y.). Sahîh. Beyrût: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Nesâî, A. (1406/1985). Sünen. Haleb: Mektebetü'l-Matbûatü'l-İslâmiyye.
- en-Nisâbü'rî, H. (1411/1990). el-Müstedrek ala's-Sahîhayn. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Sadî, E. (1993). el-Kâmûsü'l-Fikhî. Suriye: Dâru'l-Fikr.
- es-Sâlihî, M. (1414/1993). Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sireti Hayrî'l-İbâd. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- es-San'ânî, A. (t.y.). Musannaf.
- es-Süyûtî, C. (t.y.). el-Bâhir fî Hükmi'n-Nebî (s.a.v.) Bi'l-Bâtin ve'z-Zâhir. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Akhisar Zeynelzâde Koleksiyonu, 45 Ak Ze 14/1, vr. 1b-11b.

—————, el-Bâhir fî Hükmi'n-Nebî (s.a.v.) Bi'l-Bâtin ve'z-Zâhir, Manisa İl Halk Kütüphanesi, No: 45 Hk 6585/4, vr. 49a-69b.

—————, el-Bâhir fî Hükmi'n-Nebî (s.a.v.) Bi'l-Bâtin ve'z-Zâhir, Manisa İl Halk Kütüphanesi, no:45 Hk 5838/7, vr. 134a-144b.

Taberânî, S. (1404/1983). el-Mu'cemü'l-Kebîr. Mûsul: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem.

Taberî. (1420/1999). Câmiü'l-Beyân fî Te'vili'l-Kur'ân, muhk. Ahmed Muhammed Şakir. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle.